

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

C. Berg.

Mit Arbejde fra 1867-1889,

Indbydelsesskrift

til

AFGANGSPRØVERNE OG AARSPRØVEN

i

Frederiksborg lærde Skole 1889.

Ved

O. Berg,
Skolens Rektor.

Frederiksborg.

Trykt i Chr. Hansons Officin.

1889.

I.

Mit Arbejde fra 1864—1889.

Mit Arbejde fra 1864—1889.

Dette kan passende fordeles paa Tiden før og Tiden efter 1872. Det første Afsnit vedrører, hvad Undervisningen angaar, den rene Kundskabsskole, det vil sige Skolen efter Lov af 13de Maj 1850 med de efterhaanden dæri indførte Forandringer. Da jeg overtog Rektoratet, var alt ordnet her ligesom ved de øvrige lærde Skoler og gik sin vante Gang. Lærerne vare i det hele ældre Mænd, saa at min Opgave foreløbig blev at holde alt omtrent i den gamle Orden. Disciplenes Antal var kun 65, der vare fordelt i 7 Klasser. Jeg havde derfor større Frihed end nogensinde tidligere til literære Beskæftigelser. I Slutningen af 1864 kunde jeg derfor tilendebringe første Udgave af min græske Ordbog. 1866 udkom en revideret Udgave af græsk Formlære. 1868 blev jeg færdig med et lille Arbejde »Om Sprogenes Udbredelse og Slægtskab«, der blev modtaget med stor Velvilje af Offentligheden. 1871 udkom »Vqr' ABC's Historie«, 1872 »Fortællinger af Herodots Historie«*).

---

*) Af mindre Arbejder i denne Tid skal jeg her nævne: „Om Texten i Xenophons Anabasis“ (1867), „Fabler og Myther“ (2 Udg. 1868), „Om Beliggenheden af Korupedion“ (1869); Anmeldelse i Tidskr. for Philologi og Pædagog. af Theophr. Characteres (ed. J. L. Ussing); „Atlas over den gamle Verden“ (3die Udgave, 1870), „Faglærere og Klasselærere“ og „Om Rektormøder“ (1870). (Denne sidste lille Afhandling forsøgte jeg at give praktisk Anvendelse ti Aar senere, hvad der nærmere vil blive paavist under 1881); „Om Nedlæggelse af 1ste og 2den Klasse“ (1872).

VI

Da jeg blev ansat som Rektor, sagdes der mig fra mange Sider, at denne Christian den 4des gamle Stiftelse var bestemt til at ophøre som Statsskole*). Og jeg tør ikke nægte, at meget tydede hen paa Nedlæggelse, især hvad Bygningsforholdene angik. Midt imellem »Rektorgaarden« og Skolens Legeplads laa et langt, faldefærdigt Hus af Bindingsværk, der oprindeligt var bestemt til Vaskerhus, og i hvis ene Ende der var to Værelser, hørende til Rektorbiligheden. Nu var alt saa ødelagt af Raaddenskab og Svamp, at det var farligt at gaa ind i Huset. Min Formand var uskyldig i denne bedrøvelige Tilstand; han havde atter og atter henledet den daværende Bygningsinspektørs Opmærksomhed paa Forholdene. Desuden var dette Hus's Omgivelser ligesaa uheldige. Ved Siden af det laa nemlig en lang og bred Skarnkiste, hvorfra Uhumskheder forpestede Luften, og stødende op dertil en Samling af meget slemme Priveter. Jeg skrev gjentagne Gange til Ministeriet om Sagen, indtil endelig, da en ny Bygningsinspektør var ansat, det gamle Hus blev nedrevet, hvorved Skolegaarden vandt meget, baade ved at den blev mere aaben imod Øst, og ved at der paa det nedrevne Hus's Grund blev anlagt to mindre Græsplæner beplantede med Træer ind imod Skolegaarden. Saa godt som nye Latrinuse og et Urinsted efter Nutidens Fordringer bleve anlagte fjernest imod Vest, og begge Gaarde kom til at udgjøre én sammenhængende aaben Plads, kun adskilte ved et lavt Stakit, hvorved Opsigten med Disciplene paa Legepladsen lettedes meget.

Hvad Inventariet angik, vare Borde og Bænke, Kathedre osv. tildels de samme, som anskaffedes efter Brænden 1834, og vare i en saadan Tilstand, at ogsaa her en Hovedreparation var nødvendig. Denne blev foretaget 1866.

*) Madvig sagde til mig ved min Ansættelse, at „Gribskov frembragte mange Træer, men faa Disciple“.

VII

Siden 1834 havde Skolen ikke haft noget Fortepiano. Da jeg mente, at Disciplene havde godt af at begynde og slutte Ugens Arbejde med Alvor, indførte jeg den Skik, at Lærere og Disciple samledes Mandag Morgen og Lørdag Middag i den daværende Solennitetssal (6te og 7de Kl.) for i Fællesskab at synge aandelige Sange, valgte efter Tid og Omstændighed, hvad der ogsaa skulde bidrage til, at Skolen mere kom til at føle sig som en Helhed, hvis Medlemmer havde særlige Pligter mod hinanden. Men hertil savnedes et Fortepiano, som kunde ledsage Sangen, og der var ogsaa Brug for et saadant Instrument ved andre Lejligheder. Ved afdøde Professor Berggreens opofrende Bestræbelser — han havde selv været Discipel i Skolen — opnaaedes der at faa et smukt og nyt Fortepiano fra Hornung og Møller 1867.

Noget af det, der undrede mig mest her ved Skolen, var den ringe Berørelse, Skolen som Institution stod i til Befolkningen. Ved Bekjendtgjørelse af Hovedexamens Udfald, den saa kaldte »Translokation«, var der saaledes ikke andre tilstede end Lærere og Disciple, og der holdtes saa ivrigt derover, at da en Fader fra Jylland, der paa Grund af Krigen havde en Søn i Skolen, første Gang, jeg bekjendtgjorde Udfaldet, indfandt sig ved Translokationen, blev det af en Lærer betydet ham, at det ikke var Skik her, at Fremmede vare tilstede. Mine Bestræbelser gik derimod selvfølgelig ud paa at faa Skolen til at slutte sig til Befolkningen ved at aabne dens Døre ved denne og lignende Lejligheder for alle. Jeg var saa heldig paa den Tid at have ved Skolen en Lærer, der havde en sjælden Evne til at drage Disciplene til sig, baadé de store og de smaa. Ved hans Iver blev det lidt efter lidt Skik at holde smaa Skolefester, og her gjorde Fortepianoet god Nytte. Der blev saaledes holdt Fester for Thorvaldsen, Tordenskjold osv., der sloge godt an.

VIII

I en venlig Omtale i Dagbladet (1871 Nr. 179) angaaende den første Fest hedder det: »Det var en Fest for Thorvaldsen. Dennes Liv baade som Menneske og som Kunstner, og den Storhed, han tilkæmpede sig, ere særlig skikkede til at gjøre Indtryk paa de unge. Den Tillidsfuldhed, hvormed denne Kunstner udarbejdede, tilintetgjorde det udarbejdede og atter frembragte det i nye og skjønnere Former, den Frihed for al Svulst og Overspændthed, som udmærkede ham i hans Ungdom, og endelig den ærlige og ligefremme Pligtopyldelse, han viste ligeoverfor sit Arbejde, maa, skildrede i store Træk, godt kunne forstaas selv af Skolens yngste Disciple. Lærere og Disciple samvirkede. Solennitetssalen blev smykket med Gran og dekoreret med Medailloner og Statuer efter Thorvaldsen. Thorvaldsens Liv blev foredraget for Disciplene i forskjellige Afsnit, som blev indledede ved Sang og tildels Recitation; man søgte at præsentere Guldæblerne i Sølvskaaler; da et saadant længere Foredrag ellers vilde være blevet en endnu mere anstrængende Gjentagelse af det sædvanlige Skolearbejde. Festen lykkedes saa godt, at Disciplene indstændig bad Rektor om, at det maatte tillades dem at gjentage Festen for deres Forældre og Sødskende; og skjønt han var ængstelig for Gjentagelse af noget, hvis heldige Udfald var afhængigt af saa mange uberegnelige Omstændigheder, nænnede han dog ikke at sige nej, og Festen blev gjentaget den følgende Søndag Aften«.

Ovenpaa denne rolige og behagelige Arbejdstid, hvor literære Sysler og praktiske Bestyrer- og Lærer-Forretninger gik Haand i Haand med hinanden, fulgte et bevæget og strængt Liv fra 1873 til 1877, da jeg paa den ene Side maatte kæmpe for Skolens Existens som Statsskole, paa den anden Side stræbe at klare for dem, der benyttede eller vilde benytte Skolen for deres Sønner, hvad det var, Tiden forlangte af Skolen, for

at ikke det nye, som jeg paatænkte, skulde skræmme dem, der vare tilfredse med det gamle.

I de mindre Byer, som have en af Staten bekostet lærd Skole, er Discipeltallet en ret sikker Maalestok for, om en saadan kostbar Undervisningsanstalt bør bevares. Da jeg kom til denne Skole, havde den som ovenfor omtalt ved Hovedexamen 65 Disciple, og ligesaa 1848 indtil 1863 var der kun i et eneste Aar 70 ved Hovedexamen, men ellers færre. Fra 1864, da jeg overtog Skolen, og indtil 1872, da de to nederste Klasser i Henhold til Lov af 1ste April 1871 nedlagdes, var Antallet omtrent det samme, nemlig 65, 68, 72, 67, 67, 69, 70, 71, 72. I Midten af August 1872 havde jeg faaet en lille Forberedelsesskole sat i Virksomhed, der begyndte med en halv Snes Disciple. Den var bestemt til at træde i Stedet for de til Nedlæggelse bestemte to nederste Klasser i Statsskolen. Lærerlønnen var 2 Mk. Timen eller 66 Øre. Ved en saadan Foranstaltning alene var ingen Frelse at hente for denne Skoles Bestaaen, om den end kunde bringe Hjælp i de større Provinsbyer; det var kun at udsætte Tidspunktet for Statsskolens Nedlæggelse et Par Aar. Fra Forældre i Byens Nærhed indløb der hyppige Spørgsmaal, om det var rigtigt, at de satte deres Sønner i Skolen, da de alle vegne fra hørte, at Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet var betænkt paa at nedlægge Frederiksborg lærde Skole som Statsskole. Det var en alt andet end behagelig Stilling for en Rektor, som mente at se noget i Tiden, der maatte frem, og at dette nye netop lettest kunde prøves og fremmes ved en lærd Statsskole i en lille By. Men hvad var dette nye? Vi leve i et Land, hvor Afgjørelsen af de offentlige Anliggender ikke ligger hos en enkelt Stand eller enkelte Stænder, men hos den store Befolkning, som det gjælder om at lede og styre. Dertil er ikke længere Penge eller fornem Byrd osv. nok. Der fordres et aandeligt Sam-

menknytningspunkt mellem de forskellige Stænder, mellem Styreerne og de styrede, mellem Magthaverne og Arbejderne. De mere velstaaende og »fornemme« Klasser af Befolkningen maa lære at indse, at den afgjørende Magt mere og mere glider over i Hænderne paa den store Masse af Folket. Det er derfor kun ved Aandens Vaaben, at de ledende og styrende kunne vente at bevare deres Indflydelse, »Aand maa paavirke Aand«. Med andre Ord: de højere Stænders Skoledannelse maa ledes med hele Befolkningens Tarv for Øje, og Skoledannelsen for Menigmands Børn maa højnes saaledes, at Folk fra de forskellige Lag kunne forstaa hinandens forskellige Interesser og agte og ære enhver Slags Indsigt og Dygtighed, hvor den findes. Det er i denne Henseende, at Sløjden efter min Mening kan gribe saa betydningsfuld ind som Midler mellem de forskellige Stænder, hvad den almindelige Skoledannelse angaar. Det brede folkelige Grundlag, hvorpaa vor Statsorden nu hviler, og den i Reglen store Spredthed af Formuerne, der bevirker, at de allerfleste Disciple selv maa arbejde sig frem til en Stilling i Samfundet ved Hjælp af naturlige Anlæg, Flid og Udholdenhed, gjør det ikke blot ønskeligt som et socialt Gode, men ligefrem betydningsfuldt for Staten, at der finder saa stor Fællesskab som muligt Sted i den opvoxende Slægts Undervisning, for at de dygtigste aandelige Kræfter uden Hensyn til den enkeltes sociale Stilling ogsaa kunne faa den bedste Udvikling, som Landet kan give. Thi den egentlige Undervisning er kun en Del, om og en væsentlig Del af Skolens Virksomhed; en anden, der bør sættes meget højt, er Disciplenes indbyrdes Paavirkning, som fortsætter sin Indflydelse langt ud over Skolelivets Slutning. Er det Alvor med Tidens høje Raab paa, at alle Evner og Kræfter bør komme til fri Udvikling, og at ingen Kraft bør gaa tabt for Samfundet, saa maa man erkjende Nødvendigheden af en Organisation, der

gjør det muligt at opsøge Kræfterne, hvor dybt og af sides de end ligge skjulte, og at bringe dem til Udfoldning. Det var de Tanker, som opfyldte mig, da jeg udarbejdede mit lille Skrift »Om Skolen og Skolerne« (1874). Den daværende Minister, nu afdøde Direktør Fischer følte sig i høj Grad tiltalt af de i denne Afhandling fremsatte Anskuelser. Han udtalte dette til mig i et Brev af 14de August 1875, og man vil se det i Nr. 1 af det af Ministeriet omsendte trykte Cirkulære »Om Forbindelsen mellem Almueskolen og den lærde Skole«, hvor det hedder S. 6: »Ganske nylig er der nu fra Hillerød Byraad overgivet Ministeriet et Forslag til Reform af Byens Skolevæsen, . . . til hvis Gjennemførelse man søger en Understøttelse af Statsmidler. Ved denne har man ikke haft en Forbindelse for Øje, som den af Rektor Berg tilsigtede, men Omstændighederne synes ikke desto mindre særligt egnede til her at gjøre et Forsøg i Retning af den omhandlede Forbindelse. Ministeriet er derfor tilbøjeligt til eventuelt at gjøre en Understøttelse af Byraadets Forlangende afhængig af, at en saadan Forbindelse her bringes tilveje«.

Jeg tror, hvor forunderligt det end maa lyde, at Ministeren skadede noget Sagens rolige Fremgang ved strax at forlange Udtalelser desangaaende af Undervisningsinspektionen for de lærde Skoler og Kjøbenhavns Skoledirektør, af Landets Rektorer og Skolebestyrere, af Skoleraadene og Skoledirektionerne. Der fremkaldtes derved meget stærke Udtalelser for og imod Sagen, som næppe vilde være fremkomne i saa stor Mængde og af saa forskjelligartet Beskaffenhed, hvis der først var gjort Forsøg i det smaa, i enkelte særlig dertil passende mindre Byer, hvor der allerede var en lærd Skole. Det, der i andre Smaastater havde kostet mangeaarige Kampe, lod sig heller ikke her ordne paa en Studs. Hvor interessante de fra disse forskjellige Sider afgivne Meninger end vare, og hvor omhyggelig end

XII

alt blev ordnet fra Ministeriets Side, blev der dog ikke derved vundet nogen gennemgaaende Overbevisning om Muligheden eller Umuligheden af en saadan Forbindelse. Jeg paaviste dette Aaret efter i Skolens Program*) og udtalte, at Tiden uatviseligt fordrede, at man skulde opgive den fuldstændige Ensartethed af de lærde Skoler og lade de paa hvert Sted herskende Forhold ogsaa udøve deres Indflydelse paa de enkelte Skolers Indretning. I Hillerød holdtes der den 16de Marts 1876 et almindeligt Borgermøde, hvorefter 80 Borgere, der havde sat eller vilde sætte deres Børn i Statsskolen eller Hillerøds Betalingskole, indsendte et Forslag til Byraadet om en Forbindelse af den herværende lærde Skole og Hillerøds Betalingskole. Der blev saa dannet et Udvalg af to Byraadsmedlemmer, to Aamtsraadsmedlemmer og to af den lærde Skoles Lærere, og et motiveret Forslag affattet til Ministeriet. Dette blev indsendt den 4de September 1876. Men nu var det heldige Tidspunkt forbi. Ministeriet var ikke længere tilbøjeligt til at yde Hillerød Kjøbstads Kommune noget særligt til den indsendte Plans Gjennemførelse. Der var tidligere givet mig Haab om 2000 Kr. Derimod stillede Ministeriet i Udsigt, at man, naar vedkommende selv afholdt alle Udgifter ved Indretningen af de forskjellige Lokaler i Bygningen til den antydede Forberedelsesskole, kunde faa disse til Leje paa moderate Vilkaar. Da Byraadet den 27de Oktober s. A. oversendte Udvalget Ministeriets Svar til de Delegerede, der havde gjort Forslag til Andragendet til Ministeriet, tilføjede Byraadet, at »Kommunen ikke vil se sig i Stand til for egen Regning at overtage en saadan Forberedelsesskole«. Det var et sørgeligt Resultat af meget Arbejde. Et var der dog vundet. Borgerne havde mere og mere indset, hvilket materielt Tab Byen

*) „Et gennemførligt Forslag om Skolernes Forbindelse“. Se S. 3—16. (1876.)

XIII

vilde lide, hvis den lærde Skole nedlagdes. En Mand, der havde særlig Forstand paa det pekuniære i vore mindre Kjøbstæder, paaviste for mig og andre, at Statskolens Nedlæggelse vilde medføre et Tab af mere end 50000 Kr. aarlig i Byens Indtægter. Men enhver kan sige sig selv, at der ikke var ringeste Udsigt til at bevare Skolen, naar Discipeltallet forblev omtrent det samme, som det havde været siden 1848 eller endnu ringere, da de to nederste Klasser skulde nedlægges ved alle Skoler. En Discipel her ved Skolen kostede det offentlige 1876 omtrent 750 Kr., ti Aar efterat den nye Ordning var kommen istand, 1886 omtrent 240 Kr. Men Sagen blev — takket være Borgernes sunde Sans — ikke opgiven. Man henvendte sig til Ministeriet om Leje af de tre nødvendige Klasseværelser og fik disse overladte mod en aarlig moderat Leje af 200 Kr., og mod at Lokaleets Indretning, Udstyrelse til Skolebrug, dets Opvarmning, Belysning m. v. var Statsskolen uvedkommende. Det økonomiske Ansvar overtoges af mig og tre andre af Skolens Lærere; den pædagogiske Ledelse blev mit særlige Arbejde. Byen ydede 1200 Kr. og Amtet 600 Kr. til Lettelse for Skolepengene, der ansattes til 6, 7 og 8 Kr. maanedlig. Denne nye Ordning begyndte den 15de August 1877 med 126 Disciple, nemlig 55 i Statsskolen, 71 i Elementarskolen.

Dette Tidsafsnit fra 1873—77 var det strængeste, som jeg har haft her ved Skolen. Thi ogsaa med Skolebygningen stod det sig næsten ligesaa farligt som med selve Skolen. Bygningsinspektøren var bleven opmærksom paa, at den lange Hovedbygning sank mere og mere mod Vest og Øst, medens Midterpartiet, der i det mindste ud til Gaarden staar paa den gamle Grund, havde holdt sig. Han lod paa Grund heraf 1873 foretage Undersøgelse af Grunden, og det viste sig da, at de svære nedrammede Pæle, hvorpaa Bygningen tidligere havde hvilet, tildels vare borttraadnede.

XIV

Ministeriet fik derfor Bevilling fra begge Ting til at anvende ikke mindre end 9000 Kr. til dette vanskelige Arbejde, idet de Pæle eller rettere de Levninger af disse, som vare tilbage, borthuggedes, og Cement og brændte Sten nedlagdes i Stedet derfor. Denne store Bygning havde i det sidste Par Aar, efterat Byens Vandløb vare regulerede, bogstaveligt hængt sammen ved Tømmerværket over Jorden, medens Fundamenterne under Jorden vare raadnøde bort.

Men der var ogsaa mange Lyspunkter i dette Tidsrum. En Discipel viste mig i Begyndelsen af Aaret 1873 et Par Stykker tilhugne Stenredskaber og spurgte, om Skolen ønskede at beholde dem. Idet jeg tænkte paa, hvor heldigt Lærerne i Naturhistorie ere stillede ved, at de kunne lade Disciplene selv se de Naturgjenstande, som de forklare, lade dem tage og føle paa det, som skal fattes med Aanden, betragtede jeg hans venlige Tilbud som en Opfordring til ogsaa at gjøre det muligt for Historielæreren at dvæle lidt ved selve den materielle Gjenstand, anskue selve de Redskaber, hvorom der fortaltes. Skjønt der kun begyndtes med disse to Stykker, kom dog Skolen i Løbet af $\frac{1}{2}$ Aar i Besiddelse af over 30 Nr., saaat Disciplene nu daglig i det paa Gangen opstillede Skab kunne have for Øje nogle af de mærkelige Oldtidsfund, som rundt om i Landet fortælle om forhistoriske Slægter, der have levet og arbejdet der, hvor vi nu virke. At Sagen havde saa god Fremgang skyldes foruden selve Disciplene især Hr. Fuldmægtig Nielsen, der strax skjænkede Skolen 31 Stkr. — Ogsaa i den ethnografiske Retning blev gjort en lille Begyndelse, men heller ikke mere, idet nu afd. Kommandør Frølich forærede Skolen (Juni 1876) en Del Gjenstande, som han havde erhvervet sig paa Expeditionen med Korvetten Valkyrien (Chef Secher) i Aaret 1848, navnlig fra Madras-Kysten og Nikobarøerne.

I Januar 1874 holdt Skolen en Fest i en meget glædelig Anledning. Forfatteren Frederik Barfod og Billedhuggeren Professor Stein havde nemlig bestemt ifølge tidligere Samraad med afd. Biskop Grundtvig at skjænke til Frederiksborg Skoles Festsal et Brystbillede af Skolens fordums Discipel Thomas Kingo. Mindesmærket var udført af Professor Stein og bestaar af et Brystbillede i halvanden Gang naturlig Størrelse, opstillet paa en noget over tre Alen høj Piedestal, hvis Forside er prydet med en Lyre omgiven af en Laurbærkrans. Brystbilledet og Relieffet er af bronceret, massivt Gibs, Piedestalen af Træ malet som Sandsten. Det er Forbilledet til det nu i Bronze støbte Brystbillede ved Kirken i Odense. Gaven blev afsløret paa festlig Maade den 14de Januar i de to Giveres Nærværelse, Folk fra By og Omegn vare indbudte. Adjunkt Bricka havde ordnet Musiken og Sangene, der paa en enkelt nær vare Kingos. Adjunkt Mathiesen holdt Festtalen. Han skildrede først, hvorledes Kampen mellem det Gode og Onde, mellem Sandhed og Løgn begyndte samtidig med Menneskeslægtens Fremtræden paa Jorden og vil vedvare indtil det Gode fuldkommen har sejret. Han viste, hvorledes alle maa deltage i denne Kamp, bevidst eller ubevidst, med eller mod deres Villie, samt hvilket Ansvar der paahviler den enkelte, saa snart Kampens Formaal og Betydning er gaaet op for hans Bevidsthed. Han udviklede, hvorledes det Godes Forkæmper havde alt sit Mod og sin Standhaftighed behov for paa den ene Side at modstaa det Ondes gjøglende Fristelse, paa den anden Side finde sig i al den Miskjendelse, Ondskab og Bagvaskelse, der venter enhver, som i Alvor og Sandhed vier sig til Kampen i det Sandes og Godes Tjeneste. Taleren gik derpaa over til ved en Fremstilling af Kingos Liv at vise, at Kingo var en saadan Stridsmand i det Godes Tjeneste, som trods den haardeste Modstand dog kan

siges at være gaaet sejrrig ud af Kampen. Efterat dernæst Psalmen »Far Verden, far vel« var sunget, afsløredes Kunstværket, og Skolens Bestyrer lagde Disciplene paa Sinde at holde Gaven i Hævd og Ære, og, naar de ved Ugens Begyndelse og ved dens Slutning samledes til Lovsang og stode lige overfor*) denne storslaaede Kirkens Stridsmand, da vel at erindre sig, at Kingo, et Barn af uformuende Væverfolk, havde ene ved Aandens Snille, og Vijens Energi hævet sig op til den første Plads i Kirken.

I Slutningen af Programmet for 1877 meddelte jeg Forældrene, at der til næste Aar vilde blive sat en Smaaskole i Forbindelse med Skolens to andre Afdelinger, saaledes at Børnene umiddelbart gik over derfra til Elementarskolen for at spare paa Barnets aandelige Kræfter ved en ren pædagogisk Fordeling af Arbejdet; thi nu fik vi ofte Børn i Elementarskolens yngste Klasse, der havde begyndt paa Tysk eller Engelsk, men kunde ikke den lille Tabel og vare ikke nogenlunde faste i Oplæsning. Jeg gjorde opmærksom paa, at Hovedopgaven dog her var gennem Anskuelsesøvelser at bringe Barnet til at være opmærksomt, til at kunne se og høre og til at gjøre nogenlunde Rede for, hvad det saa og hørte. — Antallet af Disciple var det første Aar 15, sammenordnede i to Afdelinger, 1879 steg Antallet til 22. Det var et lidt dristigt Foretagende, da jeg fra Begyndelsen ikke havde andet Inventarium eller andet Klasserum, end hvad der fandtes hos mig selv. Af Lærerkrafter havde jeg heller ikke andre end mine to Døtre, undtagen hvad Gymnastikundervisningen angik. Men min Overbevisning om, at denne Sag burde fremmes, var saa sikker, og hvad jeg hørte fra Forældrene, bestyrkede mig saaledes i mine Planer, at jeg uden Hensyn til øjeblikkelige Forlegenheder arbejdede trøstigt

*) Statuen stod tidligere i den daværende Solennitetssal, hvor Disciplene plejede at samles til Lovsang.

XVII

fremad og bragte efterhaanden alt i god Gang. I Programmet for 1880 kunde jeg derfor sige »ideelt betragtet staar den tredelte Skole færdig«. Og jeg tilføjede (S. 26 L. 9): Hvis man vel billiger dette Forslag om at lade de lærde Skoler gjøre mere Nytte ved at komme en større Del af Befolkningen til Gode, men frygter for, at en saadan Udvidelse skal paadrage Statskassen forøgede Udgifter til den lærde Skole, saa svarer jeg, støttende mig til en fleraarig Erfaring, at der ikke behøves en Øre dertil udover det som de lærde Skoler nu koster. Vel vil nogen Tilbygning blive nødvendig adskillige Steder, men Udgifterne dertil ville let dækkes ved forøgede Skolepenge fra de nu bestaaende fire nederste Klasser i Statsskolen, hvis Discipeltal ved den nye Indretning vil blive langt større end tidligere. I Frederiksborg lærde Skole have de private Forberedelsesklasser bevirket, at den lærde Skoles Skolepenge i Aar (1880) overskride Skolepengene 1876, da disse Klasser endnu ikke vare indrettede, med 3285 Kr., som altsaa ere indgaaede i den almindelige Skolefond uden nogensomhelst forøget Udgift til Skolen.

Aaret 1881 lagde særlig Beslag paa al den Tid, som jeg fik tilovers fra min Skolegjerning, for at fremme en Plan, hvorom jeg længe havde forhandlet med et Par af mine pædagogiske Venner, og som jeg ovenfor (S. 5) hentydede til. Det, der foranledigede, at Sagen netop nu (April 1881) bragtes paa Bane, var Rigsdagens Forhandlinger om den nuværende Skoleordnings Resultater med Hensyn til Studenternes Modenhed og Evne til senere at finde sig til Rette i praktiske Livsforhold, og den Omstændighed, at der af Folkethinget var nedsat et Udvalg til at tage Spørgsmaalet om den rette Ordning af den højere Undervisning under Overvejelse. Som Vejledning for dette Udvalg mente jeg og andre Rektorer med mig, at det ikke havde ringe

XVIII

Betydning, hvis der forelaa en Udtalelse fra alle Rektorerne for de offentlige lærde Skoler, vel erindrende, at Danmark nu er, tildels med Undtagelse af Norge, det eneste Kulturland i Evropa, hvor slige periodiske Møder af Statsskolernes Bestyrere ikke ere anordnede af Staten. Som bekjendt tillægges der disse Møder stor Betydning i vore to Nabolande Sverig og Tyskland, fordi Delta-gerne som ældre og erfarne Pædagoger mindre ere udsatte for at paavirkes af Øjeblikkets politiske eller sociale Forhold og yde Lærerstanden en vis Garanti mod bureaukratisk Vilkaarlighed eller Misforstaaelse. At Trangen ikke har været følt saa stærkt tidligere hos os, laa i, at Mædvig trøede sig istand til at bære hele Udviklingen af vort Skolevæsen som Centrum for Bevægelsen. Efter Indbydelse fra fem Rektorer gik alle de øvrige ind paa at give Møde med Undtagelse af Rektoren i Horsens, der nylig var bleven udnævnt. Mødet holdtes den 7de Juni 1881 i Metropolitanskolen*). Som Dirigent indsendte jeg efter Forsamlingens Bestemmelse en Redegjørelse for de 12 Punkter, der havde været Gjenstand for Discussion. De ere opførte i Meddelelser om det lærde Skolevæsen 1882—83, S. 9—14. Siden den Tid er intet Rektormøde holdt.

Et mere actuel Skridt til den højere Undervisnings Udvikling skete ved Ministeriets Cirkulære af 13de Okt. 1881. Efter Evne stræbte jeg baade skriftlig og mundtlig at hjælpe med at bane Vejen for de betydningsfulde Forandringer, som Ministeriet her havde bragt i Forslag. »Den lærde Skole«, skrev jeg i sin Tid i Berlingske Tidende, »skal herefter være en Enhedsskole, ligesom efter Loven af 1850, med Latin, Dansk og Mathematik

---

*) Det er derfor en underlig Misforstaaelse, naar det i Kultusministeriets Meddelelser om det lærde Skolevæsen 1882—83 S. 8 hedder: „de lærde Skolers Lærere forenede sig om at afholde et Møde i Kjøbenhavn“. Se ligeledes den samme Misforstaaelse i Indholdsfortegnelsen S. III.

foruden Religion som Hovedfag, der ere Gjenstand for Undervisning hele Skolen igjennem, men der er stillet i Udsigt betydelige Indskrænkninger, baade hvad multum og multa angaar, hvortil da især maa regnes, at der kun skal læses to af de nyere Sprog, og intet af disse maa begyndes i de tre øverste Klasser. For imidlertid at forsone dem, der for en halv Snes Aars siden satte Jord og Himmel i Bevægelse for at faa Tvedelingen ind i den lærde Skole, er der foreslaaet en sindrig Foranstaltning, som mulig kan have en stor Fremtid for sig. Der skal nemlig ved nogle Skoler oprettes en treaarig Afdeling med tre etaarige Klasser, hvortil de have Adgang, som have taget Realafgangsexamen. Fagene i denne Afdeling ere foruden Latin de samme, som nu fordres ved den mathematisk-naturvidenskabelige Afdeling. Bestaaet Examen giver Adgang til Universitetet og de samme Rettigheder, som den nuværende mathem.-naturv. Afgangsprøve. Jeg tror, at denne Novitet fortjener særlig Opmærksomhed baade med Hensyn til, hvad den vil forhindre og hvad den vil fremhjelpe.

Naar et ungt Menneske først i 15—16 Aars Alderen bestemmer sig for den studerende Bane, efterat han har prøvet sine aandelige Kræfter ved at gjenemgaa et fuldstændigt Realkursus, kan man være sikker paa, at han sjælden vil gribe feil. Men for at denne Afdeling kan gjøre al den Nytte, som principielt ligger i dens Væsen, bør Aldersgrænsen (Lovforslag § 7) ikke fastholdes saa strængt for denne Slags Skoler, saa at Polyteknikere, Seminarister o. A. derigjennem kunne naa til Universitetet. Men jeg mener rigtignok, at det, der skal fordres ved denne Afdelings Examen, betydelig maa indskrænkes for Matematikens Vedkommende, naar man tænker paa vordende Jurister, Medicinere, Kammeralister o. A. fra denne Skole. Disse to Bestemmelser, Enhedsskolen

og den treaarige Afdeling med Realexamen som Underbygning, giver den nye Ordning dens særegne Karakter.

Af de Forslag til Forandringer, som angaa Stofordelingen, er der især to, der kunne faa en indgribende Betydning for den lærde Skole. Det ene sigter til at fjerne den store pædagogiske Mislighed i den nu gjældende Skolelov, at den matematiske Undervisning standser for den sproglig-historiske Afdeling netop der, hvor der først begynder at gaa et Lys op for de fleste af denne Afdelings Disciple, som ikke ere særlig matematisk anlagte. Der er ingen Tvivl om, at det er Matematikens Stilling i den nuværende sprogl.-hist. Afdeling, som fremfor noget andet har fremkaldt hos Forældrene en Ængstelighed for Børnenes Overbebyrdelse i den lærde Skole. Thi hvert skriftligt Hjemmearbejde i 3die og 4de Klasse fordrer temmelig regelmæssig 3 Timer. Og dog tror jeg at turde sige, at Stofmassen af, hvad der i det Hele skal læres, naar Fagene tages i Almindelighed, er mindre i de danske lærde Skoler, end i de tilsvarende Undervisningsanstalter hos vore Naboer mod Nord og Syd. Det fremhæves med fuld Ret i Circulæret, at Frugterne af det haarde Arbejde med Mathematiken i de 4 første Aar næsten ere forsvundne, naar den Unge har gennemgaaet hele den sprogl.-hist. Afdeling. Derfor er der nu foreslaaet, at Mathematiken skal fordeles over alle 6 Klasser i Enhedsskolen, uden at Stofmængden forøges.

Ligeoverfor denne Anordning, som jeg tror man ikke kan paaskjønne nok, møder en anden Bestemmelse, der for mig, som har været Lærer under tre forskellige Skoleordninger, synes doctrinær og lidet levedygtig. Jeg mener den Bestemmelse, at Latin skal begynde to Aar tidligere, end nu er Tilfældet. Det er just ikke rene pædagogiske Bestæneligheder, som denne Bestemmelse fremkalder. I alle tyske Gymnasier (og Realskoler af 1ste Orden) er jo Latin det første fremmede

Sprog, der læses. Men der er andre Hensyn, som synes mig at træde op derimod, af hvilke jeg først skal nævne et, der har udstrakt Betydning. For de allerfleste Disciples Vedkommende kan man først, naar Drengen er 12—14 Aar gammel, nogenlunde sikkert skjønne, i hvilken Retning hans Begavelse gaar. Efter den nu gjældende Lov (og ligeledes efter Loven af 1850) er Overgangen fra den studerende Klasse til den tilsvarende Realklasse for den nederste Klasses Vedkommende let, og ikke videre vanskelig fra Realklassen til den studerende. Men netop herved er Kløften mellem de to Slags Disciple betydelig formindsket, og den indbyrdes Paavirkning mellem dem fremmet til Gavn for hele deres tilkommende Liv. Efter det nye Forslag bliver Overgangen næsten umulig, den indbyrdes Paavirkning fattiggjort og derved et stort socialt Gode formindsket. I nær Forbindelse dermed staar den økonomiske Side af Spørgsmaalet, der visselig ikke bør sættes over den pædagogiske. Men baade Pædagogik og Økonomi ville have Fordel af, at Latinen opsættes til det 12te Aar og Tysk vedbliver at være det Sprog, som skal være læst, forat Discipelen kan optages i Skolen: Pædagogiken, fordi »det tyske Folks Aandsliv er af større Betydning for vort eget end noget andet ikke-skandinavisk Folkeslag, og fordi det tyske Sprog med Hensyn til Ordenes Oprindelse og Betydningernes Forgreninger er vort Modersmaal meget ligt, paa den anden Side fordi det ved sin større Rigdom paa grammatiske Former afgiver en for Tydeliggjørelse af Sproglærens Grundbegreber heldig Modsætning til dette*)«; Økonomien, fordi derved Realister og Studerende kunne forberedes sammen i de fleste Fag, hvorved der i næsten alle Provinsskoler baade vil spares Lærerkrafter og Klasserum. Hertil kommer

---

*) De med Citationstegn fremhævede Ord ere sagte af en Collega ved en anden Lejlighed.

en anden Betragtning, der ikke bør agtes ringe for vort lille Land: jeg mener Hensynet til de to andre skandinaviske Landes Skoleordning; thi i begge disse Lande begynder netop, som hos os nu, Latinen med Disciplens tolvte Aar, og det første fremmede Sprog, som Disciplen gjøres bekendt med, er det tyske. Mon det ikke ogsaa vilde foraarsage store Vanskeligheder for mange Studenter, naar de først ved Universitetet skulde gjøres bekendte med dette Sprog, som de dog have saa stor Brug for ved deres Studeringer?

Det vil vist glæde mange Andre foruden Skolebørnenes Forældre, at den nuværende Minister har et aabent Øje for Ungdommens sunde legemlige Udvikling, som hidtil altfor meget har været overladt til den enkelte Skoles Forsorg. Ministeren foreslaar at give 10 Minuter fri mellem hver Time og helst at benytte delt Skoletid, d. v. s. Skoleundervisning baade Formiddag og Eftermiddag, ligesom ved alle svenske Statsskoler. Hvor denne Deling vanskelig lader sig sætte i Værk, skal der Kl. 12 (11) gives 25 Minuter fri, hvorved rigtignok den egentlige Læsetid næppe bliver 4 Timer daglig. Jeg tror, at denne Tid er for ringe, tilmed da det ønskes, at Børnenes Hjemmearbejde indskrænkes. Det vil derfor vist være nødvendigt ikke at regne disse 25 Minuter ind under den bestemte Læsetid, eller med andre Ord udstrække denne til $5\frac{1}{2}$ Time foruden Tiden til Gymnastik og Sang i de Skoler, der ønske at beholde samlet Skoletid.

Med Hensyn til Optagelse i Skolen foreslaas det at sætte Alderen til det 10de Aar eller gjenoprette de to nederste Klasser. Jeg er overbevist om, at denne Foranstaltning vil blive modtagen med Tak af alle Skoler. Men hvorfor vil Ministeriet ikke tage Skridtet helt ud og faa alle tre Klasser satte til, hvorved der vilde blive System i Ordningen, ligesom i de norske og svenske Skoler, nemlig Pogeskolen fra 6te til 9de

Aar, og Statsskolen med tre Afdelinger 1) almindelig Forberedelsesskole fra 9de til 12te Aar, 2) den studerende Afdeling og Realskolen fra 12te til 15de (16de) Aar, 3) Gymnasialklasserne fra 15de (16de) til 18de (19de) Aar? Dog herom skal jeg ikke udtale mig videre, da jeg har paavist denne Ordnings Betydning i Frederiksborg Skoles Program for 1880 og indrettet den af mig styrede Skole i Overensstemmelse dermed.

Et andet Spørgsmaal, der satte mange Studerende i stærk Bevægelse, og hvis Afgjørelse kunde faa stor Betydning for hele den højere Skoleverden, sigtede til at faa en Forandring indført i den filologiske Embedsexamen, og derved Vejen aabnet til en almindelig Lærerexamen. Efter at der var holdt flere Møder, og efter at insigtsfulde Personligheder havde udtalt sig i Pressen baade for og imod Sagen overleveredes til Kultusministeriet den 12te April 1882 den i »Lindes Meddelelser angaaende det lærde Skolevæsen« for 1882—83, Side 110 opførte Adresse. Som Ordfører for Deputationen udtalte jeg mig omtrent saaledes:

»Ved den tidligere filologiske Examen, der ophævedes 1849, examineredes ikke blot i de filologiske Discipliner, men ogsaa i Hebraisk, Religion, Historie, Arithmetik og Geometri; men med disse mange Bifag ved Siden af de filologiske Hovedfag forholdt det sig saaledes, at der ikke fordredes større Kundskab deri, end hvad enhver dygtig Discipel var i Besiddelse af, naar han forlod Skolen, ene med Undtagelse af Kundskaben i Historie. Man vilde blot sikre sig, at de, der aspirerede til de overordnede Poster, havde en trisk Indsigt i de Fag, hvis Besørgelse de muligvis kunde komme til at kontrollere. Ved Examensforandringen 1849 fulgtes et helt andet Princip; der forlangtes nu ikke Kundskab i saamange Fag, men en grundig og omfattende Indsigt i den klassiske Oldtid, og en anden saadan i det islandske Sprog og i Modersmaalet tillige

med Kundskab i begges Literatur, desuden en grundig historisk Kundskab ikke blot til Oldtiden, men ogsaa til Middelalderen og den nyere Tid. Det er dette Forlangende af dybtgaaende Studier paa saa forskjellige Felter, der giver Examen dens i videnskabelig Henseende uensartede Præg og gjør det vanskeligt for almindelige Mennesker at tilendebringe den i en rimelig Tid. Men der kommer andre Punkter til, som maa fremhæves, forat man kan forstaa det udbredte Misnøje med den filologiske Examen. I det af Ds. Excellence fremsatte Forslag til Lønningslov for de lærde Skoler staar der i § 2, at »Adgang til Rektoraterne og Overlærerposterne ikke skal være indskrænket ved nogen Examen.« Der har imidlertid i Løbet af de sidste 30 Aar udviklet sig en Institution »Magisterconferencer«, som vistnok er særegen for vort Land, i det mindste med Hensyn til den Betydning, den har faaet for den lærde Skole. Saaledes ere ved den forholdsvis mindre Skole i Frederiksborg ikke færre end 3 Lærere candidati magisterii. Magisterconferencen tiltaler for det meste den unge Studerende i høj Grad paa Grund af den Frihed, den tilstaaar hvers individuelle Aandsretning og Tilbøjelighed, og da baade Modersmaalet, Historie og Geografi, de nyere Sprog, for ikke at tale om Matematik, Physik og Naturhistorie nu ere repræsenterede ved Skolen med ikke faa cand. mag., kunde det synes at være det naturligeste, at ogsaa de klassiske Filologer underkaste sig en Examen i Lighed med de andre Magisterconferencer. Heldigere for Skolen vilde det dog vistnok være, om den Del af den nuværende filologisk-historiske Examen, der omfatter den græske og romerske Verden, bevaredes maaske med en Udvidelse af Forfatterlæsningen og Fordringerne i gammel Historie. I Løbet af de sidste 300 Aar ere nemlig de forskjellige Sider af den klassiske Verden lagte saaledes videnskabelig tilrette af fremragende Videnskabsmænd, at baade Sprog-

manden og Historikeren der finder det sikreste Udgangspunkt for sit Studium, ogsaa hvad den videnskabelige Methode angaar. Fordringerne vilde saaledes blive ens for alle, og græsk og latinsk Sprog, gammel Historie og Antikviteter, faa deres bestemte Grænser, hvilket ingenlunde vilde være uden Betydning for Skolen.

Hvad endvidere Filologernes Stilling som Lærere angaar — forudsat, at der indførtes en Examen, som den ovenfor omtalte — forekommer det mig, at man hos os altfor meget ignorerer de 6 trange Arbejdsaar, de have tilbragt som Disciple i Skolen netop for at erhverve en encyclopædisk Kundskabsmasse. I nogle Lande forlanges det udtrykkelig, at den vordende Lærer skal have gennemgaaet et Gymnasium for at kunne indstille sig til Lærereksamen. Ja i et Naboland er det endog paalagt Skolens Rektor at have Øjet særlig henvendt paa de Disciple, der allerede i Skolen ytre Lyst til Lærergjerningen.

Kun to Bemærkninger staa endnu tilbage: Nogle have nemlig ment, at vi burde gjøre Ønsket om den filologiske Examens Forandring afhængigt af, at der med det samme indførtes en almindelig Lærereksamen. Men for det første forekom det os lidet passende, naar vi kom med et Ønske om noget, da at stille Betingelser. For det andet staa det klart for os, at Indretning af en Lærereksamen under de nuværende Forhold kræver stor Forsigtighed og en Omtanke, som vi ikke bør tillægge os; thi det gaar ikke an, som sket er, at henvise til de norske eller præjsiske Lærereksamina, da vi, som ovenfor omtalt, have en ejendommelig Institution, Magisterconferencerne, der paa den ene Side skal sættes i Forbindelse med en Lærereksamen, paa den anden Side bevare sin Frihed og dermed sin frodige Væxt. Til Slutning skal jeg blot udtale, at jeg med Forsæt ikke har berørt den praktiske filologiske Examen, da alle ere enige om dens forkerte Indretning. Ministeren

lovede at tage Sagen under nærmere Overvejelse. — Efterat Ministeriet havde forlangt Betænkning baade fra det filosofiske og det mathematisk-naturvidenskabelige Fakultet, og da disses Forslag vare tiltraadte af Konsistorium, udkom den kongelige Anordning af 25de Okt. 1883 om Indførelse af Skoleembedsexamener ved Københavns Universitet.

1882 var et Mærkeaar i denne Skoles Historie, fordi det var første Gang, at Dimittender, der havde nydt deres første Undervisning i Elementarskolen, indstillede sig til Afgangsexamen i den sproglig-historiske Retning, idet 7 Disciple bestode Prøven, alle med første Karakter.

I dette Aar fik Skolen et nyt Gymnastikhus efter Tegning af Arkitekt Blichfeldt. Hvad dets Ydre angaar, strækker der sig langs med hele Bygningen under Vinduerne og ind mod Legeplagsen et Halvtag af Jern, 64 Fod langt og 9 Fod bredt. Gulvet nederunder dette Halvtag hæver sig lidt over Legepladsens Flade og bestaar af Tjærebeton. Her kunne alle Stats-skolens Disciple ved Timeskifterne bevæge sig, naar det er Regnvej, thi baade for neder og for oven ere de fri for Væde og dog i den frie Luft. Selve Gymnastiksalen, der tillige er Skolens Solennitetssal, er 60 Fod lang, 30 Fod bred og 20 Fod høj. Ved begge Gymnastiksalens Ender staa to høje Ventilationsoyve, og i de to store Nischer oven over Ovnene er der opstillet i den ene en Buste af Skolens Stifter Christian den fjerde, i den anden af vor nuværende Konge, begge anskaffede af Skolens Disciple. Umiddelbart op til Salen støde to Værelser, hvoraf det ene tjener til Opstilling af Gymnastikapparater, i det andet har hver Klasse sit Skab, for at Disciplenes Tøj der kan opbevares.

Ogsaa lykkedes det i samme Skoleaar at faa Inventariet fuldstændig omændret eller fornyet baade i Statsskolen og i Elementarskolen, i det den første fik 81, Elementarskolen 45 Tor_nandsborde, dels Skyde- dels

Klappeborde. Lærerne ere ikke enige, om det første eller sidste Slags bør foretrækkes.

For mig personlig var 1882 det Aar, som dybest lod mig føle, i hvor høj Grad mit Arbejde havde skaffet mig Disciplenes Hengivenhed. Uden at jeg eller nogen af de Lærere, som jeg senere talte med om Sagen, anede noget, mødte paa min 70aarige Fødselsdag, den 20de Juni et Udvalg fra forhenværende Disciple ligefra 1866—80 og overrakte mig en betydelig Pengegave, der kom mig vel til Pas, da jeg som sædvanlig, naar en vigtig Sag her ved Skolen skulde ordnes, tog efter Evne alt i Betragtning undtagen Spørgsmaalet, om jeg havde Raad dertil. Jeg udtalte for Deputationen Dhrr. Slotspræst Hansen, Overretssagfører Hanson og Dr. phil. W. Sørensen, at Gaven havde en ganske særlig Betydning for mig ved at den kom fra ældre, idet jeg kaldte tilbage i deres Erindring Sokrates' kloge Lære, at alle øvrige Handelsvarer kan man tage hjem og ved kyn-diges Hjælp prøve deres Godhed, inden man bruger dem, men den Handelsvare, som hedder Skolelærdomme, maa Disciplene optage i sig paa Stedet. Dens Godhed kan først selve Disciplen rigtig overbevise sig om, naar han bliver ældre, og erkjende, hvorvidt den har fremmet hans aandelige Liv. Derfor var netop denne Mindegave saa betydningsfuld for mig. Men mine daværende Disciple sørgede for, at Nutiden ogsaa blev erindret paa denne minderige Dag, idet de baade i Sang og Tale og ved en kostbar og betegnende Gave tydelig lod mig vide, hvad de mente om min Virksomhed. I min Tak udtalte jeg som min inderste Overbevisning at denne Skole fremfor nogen anden fordrer for at kunne bestaa, at alle, der arbejde i den, baade Lærere og Disciple, maa anstrænge sig af al Formue, thi den har farlige Konkurrenter baade mod Nord, Øst og Syd. Den lade og ligegyldige bør, hvad enten det er denne eller hin, ikke befinde sig vel her.

XXVIII

Den Tilstand, hvori Skolen var, da jeg overtog Rektoratet, og den baaede pædagogiske og økonomiske Vanskelighed, jeg har haft at kæmpe med for at arbejde den op, skyldes vistnok for en ikke ringe Del den Omstændighed, at den nuværende Tredeling den Gang ikke fandtes. Thi man maa ikke sammenligne en Statsskole i Kjøbenhavn, Odense, Aalborg og lignende store Byer med en i en lille By paa næppe 3000 Indbyggere. Her blive ganske særlige Forholdsregler nødvendige. Jeg henlede derfor i Sommeren 1883 for det første Ministeriets Opmærksomhed paa, at Skolens tredje Afdeling, den saakaldte Smaaskole, havde sine Klasser i Værelser i Rektors Lejlighed og altsaa var ganske afhængig af hans Embedstid, og androg paa, at der i den paatænkte nye Bygning maa indrettes 2 eller 3 Værelser til Smaaskolen, hvert til 20 Disciple. Staten vilde ikke lide noget Tab ved Udgifterne hertil, thi i Aaret 1875, da Tredelingen ikke fandtes, vare Skolekontingenterne i Statsskolen 4,620 Kr., 1883 derimod i samme Afdeling 10,988 Kr. Jeg viste, at Staten havde havt en ren Merindtægt af 5000 Kr. i dette enkelte Aar. For det andet tillod jeg mig at opkaste det Spørgsmaal, hvad der skulde blive af alle de unge Mennesker i de lærde Skoler, som ved deres Skole-dannelse snarere vare blevne fremmede for end ud-dannede til vor Tids praktiske Fornødenheder, naar der ikke længere var Plads til dem som Embeds- eller Bestillingsmænd. Jeg tillod mig at ytre, at den ensi-dige Udvikling af Intelligensen paa Viljens Bekost-ning maatte ophøre, jeg fremhævede den Betydning, som det legemlige Arbejde i Ungdommen havde til Udvikling af Karakteren. Af disse og andre Grunde ansøgte jeg om, at der, naar der blev taget fat paa den nye Bygning, maatte indrettes to eller tre Værelser til Værksteder for Disciplene, forat Haanden der kan uddannes, Øjet for Rumforholdene skærpes og den

legemlige Kraft i det hele udvikles, hvorved Agtelse for og Kjærlighed til legemligt Arbejde efterhaanden vil opstaa hos de unge. Der var derved, tilføjede jeg, lige saa lidt Tale om at uddanne de unge til Haandværkere, som, naar de undervises i dansk Stil, til Literater. Ministeriet sendte mit Andragende til Undervisningsinspektionen, hvis Formand den Gang var Prof. Ad. Steen. I den af denne afgivne Erklæring hedder det blandt andet (se Rigsdagstidende for d. A.):

»Den i Forhold til Landets Behov af Kandidater til Embedsstillinger og dermed i Klasse staaende Kald (som Læger, Sagførere, Lærere, Ingeniører osv.) urimeligt stærkt voxende Tilgang af Studerende, hvoraf kun en forholdsvis lille Del efter Afgangsexamen søger over i Livsstillinger, hvortil ikke kræves de Kundskaber, Universitetsstudier give (som Kunst, Krigstjeneste, Handel, Industri, Haandværk), maa vistnok fremkalde Betæneligheder, som man gjør vel i at stræbe hævede. Det kan heller ikke nægtes, at den Studerendes Overbevisning om at have gjort sin Pligt ved Indsamling af Kundskaber, nærer Fordringen paa at faa sin Løn i en i taalelig god Tid betrygget Livsstilling, selv om denne giver ringere Kaar end mangan anden mere fri Virksomhed; den stærke Tilgang af Studerende skaber en Konkurrence, som bereder mange store Skuffelser, skaber lige saa mange misfornøjede og byder mange en i Forhold til deres Kundskaber altfor tárvelig Tilværelse. Det har endelig ogsaa sin Rigtighed, at det ikke blot er i materiel Henseende, vor Tid haster mod de Maal, den tilstræber, men at det ligesaa meget gjælder i aandelig Henseende til ikke ringe Skade for Karakteren og Uddannelsen, og det er en Selvfølge, at denne Hast vil voxe med Antallet af Konkurrenter til samme Maal.

Netop disse Punkter ere fremdragne af Rektor Berg i hans Forslag til Indretning af Værksteder for de Studerende. Inspektionen maa derfor betragte dette For-

slag som et Middel, der er værd at forsøge anvendt til maaske i Tide at erindre Disciplene om, at der ved Siden af Studeringer gives andre Beskæftigelser, som fortjene at optage et Menneskes Tid, og som stille Fordringer til Omsigt og Eftertanke lige saa vel som Bogstudier. Det legemlige Arbejde, som Værkstedsøvelser kræve, maa desuden være en velkommen og nyttig Afvexling fra det stillesiddende Liv, Læsningen kræver, og kan maaske forhindre, at enkelte Disciple blot skifte den nyttige Bog, der forbereder til Skoletimerne, med en anden, ofte mere tillokkende, men ogsaa mindre gavnlige, om ikke skadelige. Dertil kommer, at den, som i Tide har faaet Smag for Haandgjerning, ofte i sit senere Liv, selv om han har opnaaet den Stilling, han i Følge sit Studium kunde attraa, vilde have en fornøjelig Adspredelse i Udøvelsen at saadan Gjerning, og at Realisterne, som tidligere end andre Disciple gaa over i det praktiske Liv, netop i tidlige Værkstedsøvelser kunne faa en god Forskole dertil.

Inspektionen maa derfor erkjende, at Rektor Bergs Forslag er værd at prøve. Den Fortjeneste, Rektor Berg har indlagt sig ved til den af Loven af 1ste April 1871 — man kunde fristes til at sige ved Ophævelsen af de laveste Klasser lemlæstede — Statsskole at knytte en »Elementarskole« og en »Smaaskole«, giver ham, efter Inspektionens Formening, Adkomst til den Anerkjendelse deraf, som vilde ligge i at knytte den sidste saa nær som muligt til Skolen, uden at derved gjøres Brud paa de gjældende Bestemmelser. Han har nemlig ved den hele Ordning ikke blot sikret Statsskolen Tilgang af velforbredte Disciple, men ogsaa forøget Discipeltallet i selve Statsskolen, saa at Spørgsmaalet om Frederiksborg Skoles Nedlæggelse, som før har været fremsat, næppe vil rejses paany. At han ønsker at lægge alle tre Skoler under sit umiddelbare Tilsyn, og ligeledes anbringe Værkstederne i Forbindelse dermed,

er en saa naturlig Tanke for den Rektor, som har undfanget Ideen til den hele Kombination, og som føler Vigtigheden af det overordnede pædagogiske Tilsyn med alle dens Forgørelser, at det vilde være Synd at modarbejde hans Bestræbelser i den Retning. Disse Bemærkninger har Inspektionen troet at burde knytte til Rektor Bergs tredje Andragende, hvorved Skolen vedbliver at være en Helhed i pædagogisk Henseende. Den tør dog ikke skjule, at med Rektor Bergs fremrykkede Alder kan det Spørgsmaal ikke længe udeblive, selv om hans Helbred og aandelige Kræfter kunne holde det borte i nogle Aar, hvorfra man i sin Tid skal hente den Personlighed, der egner sig til det særlige Kald, der her bliver at varetage.«

Denne Undervisningsinspektionens indtrængende Anbefaling til Bedste for de paatænkte nye Bygningsforetagende vandt Ministeriets Bifald. Allerede i Aaret 1885 toges fat paa Byggearbejdet.

Af de forskjellige Slags Virksomheder, som skulde foregaa i de nye Lokaler, og som jeg skulde have Tilsyn med, var Optagelse af Sløjd som Undervisningsfag noget nyt. For at indrette og udstyre Værkstedsklasser ved Skolen og fremme Udviklingen heraf, var det derfor baade i pædagogisk og økonomisk Henseende af Vigtighed, at jeg kjendte ved Autopsi Forholdene paa de Steder, hvor saadanne Arbejdsklasser havde været i Brug i længere Tid. Som bekjendt gjør og gjorde sig den Gang forskjellige Anskuelser gjældende med Hensyn til saadanne Klassers Trivsel, idet nogle Skolemænd holdt udelukkende paa det pædagogiske og det hygiejniske og derfor mente, at kun Snedkeri og Drejerarbejde burde være Gjenstand for saadanne Klassers Virksomhed, medens andre vilde have flere Slags Arbejder medtagne paa Grund af disses praktiske Nytte (f. Ex. lette Metalarbejder, Modelleren, Bogbinderarbejder o. l.). Det var da navnlig i Sverig og særlig i Nääs og Stokholm, at disse

forskjellige Anskuelse vare førte ind i Skolens Liv. Og det er fra Sverig, at Tyskland og Schweitz ere blevne paavirkede i denne Retning. Da den Tid, jeg kunde være borte fra min Skolegjerning, i det højeste var fem Uger, mente jeg, at et Ophold i Sverig vilde give bedst Udbytte. Jeg besluttede derfor, i Forbindelse med Bestyrerinden for Smaaskolen, hvor Sløjd var særlig ønskelig, at besøge Stockholm, Nääs, Göteborg og om muligt Christiania og Frederikshald. Ministeriet lettede Rejseudgifterne for mig med 500 Kr. I det næste Aars Program gav jeg en Beretning om, hvad jeg havde set og hørt om Sløjd paa disse Steder.

Imidlertid var den smukke nye Bagbygning bleven færdig. Den er bygget af gule Mursten med en mod Skolegaardens 50 Alen lang Façade med den betegnende Indskrift:

sana mens in corpore sano.

Her er i Stuen til højre to store Værelser til Haandgjerning, der ere udstyrede med 12 Høvlebænke, den ene til fire Disciple ad Gangen, og to Drejerbænke. I begge Klasserne er der en forholdsvis fuldstændig Samling af Værktøj, der dels ere ophængte paa Væggene, dels bevarede i Skabe. Ogsaa er der anskaffet en Samling af Modeller baade fra Nääs og fra Axel Mikkelsens Haand. Ogsaa fik Skolen en Række Afbildninger af Sløjdgjenstande. Foruden disse to store Klasseværelser er der to mindre Kamre, hvor dels de færdige Gjenstande — som to Gange om Aaret, nemlig umiddelbart før Jul og ved Sommerferiens Begyndelse, blive vedkommende Disciples Ejendom — dels Materialet opbevares, et Par Slibesten ere anbragte o. l. Til venstre for Gangen i Stuen er Pedelboligen. Paa første Sal findes til venstre den store og smukke Tegnesal, der efterhaanden er bleven udstyret paa en tidssvarende Maade. Til højre er der for Smaaskolen indrettet tre smukt beliggende og rummelige Klasseværelser og et lille Kabinet for Be-

styrerinden. De to af Klasserne ere indrettede og udstyrede saaledes, at de smaa undervises i Sløjd af deres Lærerinde i selve deres respektive Klasser, idet der langs med Væggene ere anbragte Save- og Skruestikborde til ikke mindre end 21 i den ene Klasse, 11 i den anden. I øvrigt fik alle tre Klasser for en stor Del ny Montering, da der blev anskaffet 34 Enkeltmands Borde, medens kun 8 af de gamle Tomands bleve beholdte.

Den første Dag, da de smaa skulde møde i den nye Skole, den 28de April Kl. 11, blev en lille Festedag for dem, idet deres Forældre og andre Skolens Velyndere vare indbudte for at høre en lille Sang af de smaa. Jeg udtalte ved denne Lejlighed, at denne Dag for mig havde en ganske særegen Betydning, fordi det paa den Dag blev mig forundt at lægge sidste Haand paa et tolv Aars Arbejde. »De unge«, sagde jeg, »der søge Skolerne (se Progr. for 1886 S. 88 L. 1), tilbringe ofte der Tiden fra det 5te eller 6te Aar til deres 18de eller 19de, det vil sige næsten en Fjerdedel af deres Levetid. Denne lange Tid bør ordnes og ledes saaledes, at Disciplene engang, naar de staa som Mænd midt i Livets Trængsler, kunne og ville sige: »i eet Tidspunkt af vort Liv har hverken Rigdom eller høj Byrd, hverken fornemme Bekjendtskaber, eller hvad man kalder den blinde Lykke, spillet nogen afgjørende Rolle. Alle vi Disciple bedømtes ene og alene efter det, vi som enkelte Personer virkelig duede til, baade hvad Vilje og Indsigt angik«. Jeg tror, at en saadan Tilstaaelse vilde være den skjønneste Ros for en Skole. Men for at en retfærdig Vurdering kan blive mulig og virke befriende, maa Skolen nøjagtig kjende enhver Discipels Sjæleliv, følge ikke et Par Aar, men i en lang Række af Aar Udviklingen af den guddommelige Naadegave, som er falden i ethvert Menneskes Lod. Derfor er en organisk Forbindelse af de tre Afdelinger, Smaaskolen, Elementarskolen og Statsskolen, i den samme Undervisnings-

anstalt og under den samme Bestyrer saa betydningsfuld. Det er derfor, jeg har stridt tidlig og silde. Idag er Maalet paa en Maade naaet. Smaaskolen, der før havde sit Hjem i Rektors Leilighed, har nu faaet sit eget af Staten byggede Hus. Medens dens Tilværelse tidligere var afhængig af en gammel Rektors Levetid og en tilkommende Rektors Forgodtbefindende, er den nu bleven en Faktor, som enhver maa tage med i Betragtning, der ved min Fratrædelse vil søge Ansættelse som Rektor her ved Skolen.*

Under den store Vandmangel, der herskede her paa Stedet 1886, svigtede Vandet ogsaa i Skolens Post, som tidligere havde ydet fortrinligt Vand. Jeg lod derfor Brønden undersøge af en kyndig Mand. Da den var bleven rensset, og han havde efterset Forholdene, afgav han den Erklæring, at Brønden ikke kunde graves dybere, da den, der oprindelig var sat med Kampesten, senere var opmuret indenfor Kampestenene med brændte Sten. Men da Vandet mere og mere aftog, og der den 5te Marts s. A. intet drikkeligt Vand kunde postes op, indgav jeg et Andragende til Ministeriet om, at der paa et andet Sted i Gaarden maatte foretages artesisk Brøndboring, og at en kyndig Mand fra Kjøbenhavn maatte blive antaget hertil. Dette tillodes, og den 17de Marts begyndtes Boringen, men endnu den 15de April, da man havde boret 190 Fod med 4 $\frac{1}{2}$ " Rør, havde man ikke naaet Vand. Da jeg havde foranlediget, at der blev begyndt paa dette risicable Arbejde, var jeg i en næsten febril Tilstand, thi det var et meget kostbart Foretagende. Endelig, da man var naaet ned til Kalk og Flint viste der sig lidt Vand, og ved den 210de Fod var Vandet tilstede i overflødig Mængde. Det forekom mig noget jærnholdigt, hvorfor jeg den 12te Dec. 1887 sendte en større Dunk deraf til Steins analytisk-kemiske Laboratorium forat faa det nøjagtig

undersøgt. Den 17de Januar n. A. modtog jeg en omhyggelig Beretning om Vandets Beskaffenhed, hvoraf det anses for passende her at anføre følgende: Ved mikroskopisk Undersøgelse efter Vandets Henstand til Udskilning af Bundfaldet fandtes der i dette faa Stavbakterier og enkelte Infusorier. Den gulagtige Farve og den Uklarhed, som Vandet udviste ved Modtagelsen, skyldes Tilværelsen af Jærn, hvorved der bevirkes en Udskilning af Jærnilte, men det ved Henstand klarede Vand er fuldstændig farveløst. Muligvis skyldes dette Jærnindhold tildels de nye Jærnrør, hvilken Ulempe i saa Tilfælde kan ventes at blive mindre efter længere Tids Brug. Efter de ved den kemiske Undersøgelse af det ved Henstand klarede Vand fundne Forhold, maa dets Renhedstilstand anses som tilfredsstillende til Anvendelse som Drikkevand. Tilstedeværelsen af de ved den mikroskopiske Undersøgelse paaviste Organismer maa kaldes ringe, og Forekomsten kan muligvis have en tilfældig Aarsag.

Ovenstaaende noget sporadiske Meddelelser angaaende Skolens Udvikling slutter jeg med et Par Ord om de to nederste Afdelingers, Elementar- og Smaaskolens, Ordning og økonomiske Stilling. Min Ledestjerne siden 1882 har selvfølgelig her været »den kgl. Anordning af 16de Juni 1882« og Circulære til samtlige Rektorer ved de lærde Skoler af 21de Juni s. A. I den første hedder det: Den Forberedelsesskole, der underkaster sig Tilsyn af Rektor for den lærde Skole, overholder Bestemmelsen i Loven af 1ste April 1871 § 4 om den ugentlige Skoletid af 30 Timer . . . og giver sine Disciple mindst 4 Timers ugentlig Gymnastikundervisning, kan Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet give den Ret, at dens Disciple fortrinsvis have Adgang til den lærde Skoles nederste Klasse.« I Circulæret forlanges, at Forberedelsesskolen sættes i

saa nær Forbindelse som muligt med den lærde Skole og stilles under Tilsyn af dennes Rektor. — Hvad den herværende Elementarskole angaar, arbejder der ved den fem af Statsskolens Lærere, nemlig tre i Sprofgene, to i Gymnastik og Sløjd og desuden tre andre Lærere og en Lærerinde, medens jeg er Bestyrer. Da Byraadet (se ovenfor Side XII) havde erklæret, at Kommunen ikke vilde se sig i Stand til for egen Regning at overtage den nye Elementarskole, overtog jeg og tre andre af Skolens Lærere 1877 det økonomiske Ansvar og den pekuniære Risiko. Forholdet til Byraadet og Amsraadet blev ordnet saaledes, at begge disse to Institutioner fik deres Understøttelse (respektive 1200 Kr. og 600 Kr.) betalt med hele Fripladser eller Nedsættelse af Skolepenge for de Disciple, som disse Myndigheder selv bestemte. Saaledes stod Sagen fra 1877 til 1885. I disse 8 Aar anskaffedes tildels nyt Inventarium, og Skolen opsamlede en lille Kapital, der 1885 udgjorde ca. 2775 Kr., hvoraf dog ca. 400 Kr. tilhørte den forrige Forberedelsesskole i Rektors Lejlighed. Denne Sum var bestemt til at hjælpe paa mulig mødende Uheld, navnlig til Understøttelse for de Lærere, der ikke havde nogen fast Ansættelse ved Statsskolen. Summen var vel lille, men den var skaffet til Veje i en halv Snes Aar. Saaledes stod Sagerne, da Byraadet i Skrivelse af 26de Marts 1885 ønskede yderligere Nedsættelse for **alle** de Disciple i Elementarskolen og i Statsskolens to nederste Realklasser, hvis Forældre betalte Vilkaarskat til Hillerød Kommune, mod at Kommunen betalte 1500 Kr. i Stedet for de tidligere 1200 Kr. Da Byraadet udtalte som Nr. 3 i sine Forslag, at Elementarskolens Bestyrelse i økonomisk og pædagogisk Henseende skulde forblive uforandret, indtil der indtraadte Vacance i Statsskolens Rektorat, fik jeg de to andre Bestyrere, skjønt modstræbende, bevægede til fore-

løbig at gaa ind paa Hovedforslaget, nemlig yderligere Nedsættelse af Skolepenge. Jeg gjorde det ikke mindst, fordi det var en almindelig udbredt Mening, at Elementarskolen gav et meget betydeligt Overskud; husker jeg ret, blev der endog i et Byraadsmøde hentydet dertil. Det sikreste Bevis for, hvorledes det i Virkeligheden har stillet sig og i Fremtiden synes at ville stille sig med den økonomiske Side af Sagen, mente jeg vilde være at lade selve Fakta tale, for at min Efterfølger kunde have noget reelt at holde sig til, naar han skulde overtage Skolen. Antallet af Disciple i Elementarskolen er for Øjeblikket 82, det største Antal, siden jeg fik den oprettet. Deraf høre 35, altsaa næsten Halvdelen, ikke til Hillerød og erholde altsaa ikke den almindelige Nedsættelse af Skolepenge, som alle Disciple, hvis Forældre høre til Hillerød Kommune, nyde godt af, hvor formuende de end monne være. Resultatet er, at Skolen i økonomisk Henseende siden 1885, da Byraadets Forlangende om en almindelig Nedsættelse for Kommunens Børn blev opfyldt, indtil 1ste Juni 1889 har havt et Tab af c. 1444 Kr.

Hvad Smaaskolen angaar, har den, siden den i Foraaret 1886 flyttede ind i sin nye Lejlighgd, været Gjenstand for min særlige Opmærksomhed. Den er en Forsøgsanstalt, hvor der tilstræbes ogsaa i denne lille By at faa en Smaaskole med tre etaarige Klasser for 5 eller 6 til 8 eller 9 Aars Dreng, hvor Vægten ikke lægges alene paa den slemme ABC og lille Tabel, men hvor Børnene paavirkes mere alsidig, ogsaa hvad legemlige Idrætter angaar. Derfor indtager baade Gymnastik og Sløjd en fremtrædende Plads i Undervisningen. Denne Afdeling af Skolen har selvfølgelig været lidt besværlig at faa ordnet, da den foruden andre Vanskeligheder ogsaa skulde forsynes med tildels nyt Inventarium og med særeget Værktøj til Sløjden. Men derom henviser jeg til Programmerne, særlig til det for 1885.

XXXVIII

Min Afskedsbegjæring til Hs. Majestæt Kongen kom i Overensstemmelse med hvad ovenfor er udviklet til at lyde saaledes:

»Skjønt jeg er rask paa Sjæl og Logeme, tillader jeg mig dog at ansøge Deres Majestæt om Afsked fra mit Rektorembede ved Udgangen af dette Skoleaar, fordi jeg til den Tid vil være over 77 Aar gammel.

Da jeg overtog Rektoratet var Discipeltallet i hele Skolen 65 eller, naar de to nederste Klasser, der senere ved Lov bleve nedlagte, fraregnes, kun 46. For Øjeblikket er der i den egentlige Statsskole 111, i Elementarskolen 80, i Smaaskolen 41, altsaa i hele Skolen 232. Dette Resultat er kun opnaaet ved rastløst Arbejde og ved ligefrem økonomisk Offer fra min Side, saaledes som det er eftervist i Skolens Programmer, navnlig i det for 1885 (Side 87). Jeg ansøger derfor allerunderdanigst om, at der ved Fastsættelse af min Pension maa tages Hensyn til, at jeg har grundlagt fra først af de to Tredjedele af denne Undervisningsanstalt, Elementarskolen og Smaaskolen, og at jeg ligeledes har faaet en Sløjdscole oprettet og sat i instruktiv Forbindelse med alle tre Afdelinger. Jeg tilføjer, at jeg i de 25 Aar, hvori jeg har styret Skolen, ikke er udebleven en eneste Time fra min Skolegjerning formedelst Sygdom eller anden rent privat Aarsag.

Frederiksborg lærde Skole, Januar 1889.

Allerunderdanigst

C. Berg.«

II.

Et Rektorjubilæum.

Et Rektor-Jubilæum.

Den 26. April var en Festdag i Skoleaaret. Den Dag var det 25 Aar siden Skolens Rektor udnævntes til det Embede, som han fratræder med dette Skoleaars Slutning, og Disciplene havde i den Anledning gjort store Forberedelser for paa en smuk Maade at deltage i den Hyldest, Rektoren vilde blive Gjenstand for fra flere Sider. Deres Anstrængelser fik et heldigt Resultat. Det var Skolens egne Disciple, der frømtraadte som de stedlige Arrangører, og det skyldtes dem, at Festens ydre Apparat, Iscenesættelsen, blev saa tiltalende. Men de havde ogsaa vidst at finde gode Kræfter til at give Festen Indhold og Karakter, og derfor blev hele Festsdagen vellykket, til Glæde og Ære for Jubilaren og til Tilfredshed for de mange, der ønskede at hilse og takke den gamle Rektor.

Det er næppe paa sin Plads her i Programmet i Rektorens egen Stue, at holde en Lovtale om ham og udførligt at udvikle, for hvor meget og i hvor høj Grad man ønskede at takke ham ved den givne Anledning.

Vi ville kortelig beskrive Skolefesten og tillige berøre den Deltagelse, Rektorens tidligere Disciple, mange Venner, Medborgerne og Offentligheden viste ved den Lejlighed og refererende gjengive noget af det meget og smukke, der blev udtalt.

Allerede flere Dage før Festsdagen var det naturligvis kommet til manges Kundskab, hvad den 26. April vilde bringe; og Pressen, der véd alting, bragte længere Artikler om Jubilaren, berørte Festsdagerne, men viste forøvrigt den Delicatsesse ikke nøjere at fortælle Rektoren, hvad han skulde overraskes med.

Af Bladartiklerne bør nævnes de, der fræmkom i Nationaltidende og Illustreret Tidende, hvilken sidste

bragte et smukt og vellykket Billede af Rektoren-
 Texten, der var skreven af en af Skolens tidligere
 Disciple, gjorde Rede for Rektorens Liv og Betydning.
 Efter Omtalen af Rektor Bergs Forfattervirksomhed,
 dvæler Forfatteren ved hans praktiske Pædagog-Virk-
 somhed. „Da han blev Rektor, tog han med stor Energi
 fat paa at bringe sin Skole paa Fode, og det lykkedes
 ham over al Forventning. Han formaaede at vække
 Interesse for Skoleuddannelsen og søgte paa enhver
 Maade at gjøre det muligt for alle Samfundsklassers
 Børn at faa Del i den højere Undervisning og, hvis
 Evnerne var der, at skaffe dem Adgang til at studere,
 selv om Pengemidlerne vare smaa. Hans Virksomhed
 som Pædagog skaffede hurtig Skolen et godt Ry, og dens
 Elevantal steg Aar for Aar. I 1864 var der 65 Elever
 indenfor den gamle Skoles Mure, i 1888 var der 238.
 Denne Væxt skyldtes dog ogsaa den Omstændighed, at
 Rektor Berg ved en ny Ordning knyttede Latinskole,
 Elementar- og Pogeskole sømmen. Men alene i Latin-
 skolen var der i 1888 118 Elever. Uagtet den praktiske
 Lærer- og Embedsgjærning har taget det meste af hans
 Tid i de forløbne 25 Aar, har han alligevel faaet Stunder
 til ikke alene at følge levende med i Tidens almindelige
 Udvikling, men ogsaa til at gaa i Spidsen ved Reformen
 paa Undervisningsvæsenets Omraade. — — Han er
 pædagogisk Fremskridtsmand af Temperament og
 Ræsonnement. Han slaar sig ikke til Ro med den
 traditionelle Overtro om, at Lærer er enhver, der selv
 har lært et Stykke af en eller anden Videnskab, men
 hævder fyndig, at Lærergjærningen er en Kunst, der skal
 og kan læres.“

Endvidere omtales Rektorens daglige Virksomhed i
 Skolestuerne, hans livfulde, aldrig matte Undervisning,
 hans Interesse og Kjærlighed for hver enkelt af Eleverne.
 — — Elevernes Taknemmelighed bliver den bedste Fest-
 gave til ham. Thi Rektor Berg gjorde Skolen til et kjært
 Sted for mange, og det er ikke en ringe Gjærning her
 i Livet.

Om Morgenen den 26. April, Kl. 10, mødte voksne
 og unge i den flagsmykkede Skolegaard, hvor et Musik-
 korps musicerede. Da alle antoges at være paa Pletten,

begav man sig ind i Gymnastiksalen, som var overordenlig elegant dekoreret; Komiteen, der bestod af tidligere og nuværende Elever, fulgte Jubilaren hen til den for ham bestemte Plads, medens Forsamlingen rejste sig.

En af Skolens Elever besteg Talerstolen og fremsagde nedenstaaende Prolog af Holger Drachmann, der er en af Rektorens Disciple fra Metropolitanskolen.

At være Rektor nu om Stunder,
da hele Livet er et Jag
fra Sol staar op til Sol gaar under, —
det er saavist ej Hvermands Sag;
thi ager han i Skridtgang fort,
da er han ikke „Tiden voxen“,
og strammer Tøjlen han for haardt,
da hedder det „han prygler Oxen“.

At være Rektor nu om Tider
er dog en stor, en herlig Sag,
thi Seklet, som mod Aften lider,
bær Haabet i sig mod en Dag,
en Dag, hvor Morgnen bryder frem
for dem, som gaar og gik i Skole,
og skinner paa de nye Hjem,
som vil i bedre Lys sig sole.

En saadan Rektor skriver ikke
alene græske Lexica
og lader Fremtids-Former ligge,
hvor en og anden kan dem ta':
han smelter praktisk Før og Nu
tilsammen i de Unges Tanke —
han siger „De“ og ikke „Du“
til dem, han er hørt op at banke.

Var Hellas end hans Førstegrøde
af Studiet i den rige Old,
saa rejser han mod Fremtids-Møde
ej nogen kunstig klassisk Vold:
Kan end hans Hjærte banke højt
ved Hexametrets Bølgelyde,
ej mindre hørbart kan ved „Sløjd“
hans gamle Hjærte ungt sig fryde!

Ung har Athene ham bevaret,
fordi han tjente hende tro;
hun har ham Livets Lov forklaret,
at bedst man bor i eget Bo!

XXXXIV

Det kan med Friser smykkes ud,
hvori Homer for Øjet træder.
Ja, smyk det kun; — men agt det Bud,
som byder: bær de egne Klæder!

Det har den Rektor, her vi nævner,
med kyndig Sans for Livet gjort;
det kjendes af enhver, som stævner
iud ad hans aabne Skoleport;
og staar den aaben for Enhver,
for Børn af Smaakaarsfolk og Rige,
saa staar een Indskrift der især:
I Kundskabs Hus er Alle lige.

At være Rektor nu om Tider
og virke for en saadan Sag,
om end hans Stund mod Aften lider,
det lønner sig en Fremtidsdag!
Det lønner sig i denne Stund,
da Smaa og Store trygt kan sande:
at Rektors Sind og Skolens Grund
bær Stemplet fra Athenes Pande!

Derefter afsang en Kvartet af Disciple nedenstaaende Sang til Rektoren, hvortil Komponisten Josef Glæser, der ligeledes er en af R.s Disciple fra v. Vestens Institut, havde sat en fin og yndefuld Musik. Det var en Fornøjelse at høre den musikalske Forstaaelse og det delikate Foredrag, som Sangerne, instruerede af Hr. Adjunct Bricka, lagde for Dagen.

Op mod Aandens Verden stiger
al vor Længsel, didhen higer
al vor Attraa, al vor Trang.
Viden tørste vi kun efter,
søge Lærdom, søge Kræfter
til at virke selv en Gang.

Kundskabs Dyrker, Visdoms Søger,
Du, som gransket' Oldtids Bøger,
lærte os, hvad skjønt der var.
Stedse ung og aldrig trøttet,
Du, som os med Kundskab mætted',
viste klart, Du Lærdom har.

Unge Olding, Skolens Støtte,
Du, som altid kjærlig mødte
for at række hjælpsom Haand;
Du, som stedse Lys udbredte,
Du, som Vid og Kundskab spredte,
Dig vi prise, gode Aand!

Derfor vi i Dag os samle,
 fylkes om Dig, unge, gamle,
 bringe Dig vor Hyldest god.
 Derfor skal vor Jubel svinge
 vidt sig rundt paa Sangens Vinge,
 brede Blomster for din Fod.

Frithiof Frandsen.

Efter at Sungen var sluttet, henvendte Overretts-
 sagfører Hanson omtrent følgende Ord til Jubilaren:
 Højtærede Hr. Rektor Berg!

Det er idag 25 Aar siden De blev udnævnt til
 Rektor for Frederiksborg lærde Skole.

Naar vi kaste Blikket tilbage paa den svundne Tid,
 de forløbne 25 Aar, se vi, at Skolen er gaaet frem med
 mægtige Skridt, at den har udviklet sig i alle Retninger,
 saaledes at den nu indtager en af de mest fremragende
 Pladser blandt Landets Skoler.

Dette Resultat er opnaaet ved en aldrig svigtende
 Energi fra Deres Side, ved en aldrig trættet Flid. Alle
 Deres Tanker og alle Deres Handlinger have gaaet ud
 paa at fremme Skolens Vel. De kom fra Metropolitan-
 skolen med et godt Lov for Lærdom og Dygtighed, og
 De har ikke skuffet de Forventninger, man satte til
 Dem; De har med en benndringsværdig Dygtighed ledet
 Skolen fremad.

En saadan Virksomhed bærer Lønnen i sig selv ved
 den Tilfredsstillelse det skjænker at se tilbage paa et
 saa vel anvendt Liv, paa saa rige Resultater af sit
 Livsarbejde, ved at se tilbage paa en i det Hele saa
 smuk og ædel Livsgjerning. Deres Disciple — og ikke
 alene de, der ere samlede i denne Sal, men mange, der
 ere spredte rundt i Landet — have imidlertid ønsket
 at give Dem et synligt Tegn paa deres Erkjendtlighed
 og Taknemmelighed. Vi veed, Hr. Rektor, at en daglig
 Spadseretur til den smukke Funkevang saa at sige har
 været Deres eneste Rekreation under det anstrengende
 aandelige Arbejde, og vi have derfor troet, at det vilde
 glæde Dem at faa et Billede af et Parti af denne Skov,
 som, naar De nu snart forlader Byen, i det nye Hjem
 kunde knytte Erindringen til det gamle. Vi have derfor
 ladet et saadant Maleri udføre, og end videre have vi
 ladet udføre et Billede af Dem selv, som det er vort
 Ønske maa blive ophængt i et af Skolens Lokaler, for

at det kan være et Minde for de kommende Slægter om Dem, Hr. Rektor, og om, hvad De har været for Skolen. Endvidere vil der blive overrakt Dem en Adresse, som en af Skolens Disciple nu ret strax vil oplæse, samt en Fortegnelse over Gavernes Navne. Vi bede Dem modtage vor ringe Gave med Velvillie og være forvisset om, at den gives med taknemmelige og erkjendtlige Hjærter.

Vore Gaver følges af en Tak og et Haab. Jeg bringer Dem nu paa Disciplenes, nuværende og tidligere, ældre og yngres Vegne en inderlig Tak for, hvad De, Hr. Rektor, har været for Skolen og dens Disciple, for Deres Arbejdsomhed og Flid, for Deres Troskab i Deres Gjerning, for Deres vækkende, frugtbringende og aandfulde Undervisning, og jeg udtaler et Haab, et inderligt, levende Haab om, at den Hviletid, som nu snart kommer for Dem, maa blive lang og lykkelig, at der maa følge en lykkelig, rolig og mild Aften paa den lange Arbejdsdag.

Til Slutning udbragte Taleren et af kraftige Hurraraab og Fanfare besvaret Leve for Rektor.

En Discipel oplæste derpaa nedenstaaende Adresse, der var meget smukt kalligrafisk udført og indbundet, hvorpaa han trak et Forhæng tilbage, der havde dækket for de to Billeder. og disse bleve nu synlige for Forsamlingen. Maleriet af Funkevang er af Hr. Landskabsmaler Niss, og Billedet af Jubilaren er udført i Sortkridt af Hr. Kunstmaler Nielsen.

Hr. Rektor C. Berg!

Vi, tidligere og nuværende Elever af Frederiksborg lærde Skole, have ønsket paa Deres 25-aarige Jubilæumsdag at give Dem et synligt Bevis paa de taknemmelige Følelser, vi nære overfor Dem.

Vi skulle ikke dvæle ved den store Betydning Deres utrættelige Virksomhed har haft; derom er Skolen, som under Deres Ledelse har gjort saa mægtige Fremskridt, selv et tilstrækkeligt talende Bevis.

Vi skulle her blot minde om Deres vækkende Undervisning og om den aldrig svigtende Interesse, hvormed De al Tid har omfattet Deres Elever.

Vi bringe Dem vor bedste Tak, og vi haabe, at Billedet fra

XXXXVII

den venlige Egn, som De elsker saa højt, vil være Dem en kjærkommen Erindring om denne Festdag.

Axel Andersen, cand. phil., Kjøbenhavn.	C. N. F. Bonnesen, Student, Helsingør.	I. W. Clausen, stud. jur., Kjøbenhavn.
T. F. L. Cold, cand. polit. Kjøbenhavn.	C. J. Ejgaard, Fuldmægtig, Hillerød.	Fr. Frølich, stud. vetr., Kjøbenhavn.
Chr. Fæster, stud. art., Hillerød.	V. Gørtz, stud. med. & chir., Kjøbenhavn.	N. L. Feilberg, stud. polyt., Kjøbenhavn.
H. Steen Hansen, stud. philol., Kjøbenhavn.	A. C. Hansen, Slotspræst, Fredensborg.	J. C. Hanson, Overretssagfører, Hillerød.
Harald Wm. Jensen, Boghandlermedhjælper, Hillerød.	J. Nellemann-Hempel, stud. art., Hillerød.	K. Holch, stud. jur., Kjøbenhavn.
S. Monrad, stud. med. & chir., Kjøbenhavn.	E. Kielberg, Hillerød.	Victor Lange, Dr. med., Kjøbenhavn.
Ch. Petersen, stud. art., Hillerød.	E. Harren-Nielsen, stud. art., Hillerød.	C. M. Olrik, Sognepræst, Egense pr. Svendborg.
William Sørensen, Dr. phil., Kjøbenhavn.	A. Svedstrup, stud. theol., Kjøbenhavn.	G. Svendsen, resid. Capellan ved St. Jacobskirken, Kjøbenhavn.
Baron Gregers Wedell-Wedellsborg, Baron Julius Wedell-Wedellsborg,		
Premierlieutenant i Rytteriet, Næstved.		Johannes Wandall, Reservelæge i Hæren, Kjøbenhavn.
Baron Per Wedell-Wedellsborg, cand. polyt., p. t. Schweiz.		Secondlieutenant, Kjøbenhavn.
H. G. Wiwel, cand. philol., Overlærer, Kolding.	O. Winecken, Overretssagfører, Kjøbenhavn.	F. L. J. Østrup, Præst, Kjøbenhavn.
N. Elgesen Abben, Assistent ved Statsbanerne, Hillerød.	J. Kortbech-Yde, stud. art., Hillerød.	P. Aabye, Overlæge i Hæren, Odense.
Aage Albrethsen, stud. cult. silv., F. W. Bruhn,	Chr. Aabye, Kjøbmand, Hillerød.	Carl E. Aabye, stud. phil. Christian Benthin,
Frederikssund.	Søren Andersen, stud. theol. Theodor Benthin, Tømrer, Fredensborg.	Fredensborg.
Braesen, Sognepræst, Hem pr. Mariager.	Ejnar Berg, stud. jur. Viggo Berg, Bankassistent, Kolding.	Hjalmar Berg, Skolediscipel, Bogø.

XXXXVIII

Sigurd Berg, Kjøbenhavn.	P. Clausen, Forvalter, Gadevangen.	C. Grevenkop-Castenskjold, Landvæsenselev, Esromgaard
Jens Christiansen, stud. mag.	L. A. Damm, Overretssagfører.	A. G. v. Ellbrecht, cand. polit.
Valdemar Foldberg, stud. jur., Kjøbenhavn.	Johannes Faartoft, Præst, Helsingør.	I. Frølich, Inspektør, Odense.
V. Funch, Discipel paa Frederiksborg Apothek.	H. Friederichsen, Helsingør.	O. Th. Fich, stud. theol.
C. Fobian, Assistent ved Statsban.	Frithiof V. A. Frandsen, stud. theol.	F. Funch, stud. med.
A. Henningsen, Sognepræst, Durup.	Chr. Hansen, stud. theol., Kjøbenhavn.	Vilh. Hansen, Rebsslagersvend, Hillerød.
Axel Herman Hansen, stud. theol., Kjøbenhavn.	I. Haagerup, cand. phil., Lærer, Kolding.	Simon Hempel, Østrup.
J. F. Hansen, Kjøbenhavn.	Viggo F. Jensen, stud. theol., Kjøbenhavn.	L. B. Jørgensen, Sadelmagerlærling, Hillerød.
I. P. Jeppe Jensen, Kateket, Maribo.	I. P. Jensen, Kontorist, Hillerød.	N. Jensen, Hillerød.
Vilhelm Jørgensen, stud. poli t., Kjøbenhavn.	Axel Jensen, Assistent ved Statsban., Hillerød.	H. Jensen, stud. jur., Kjøbenhavn.
H. Prætorius Jensen, stud. jur., Kjøbenhavn.	A. S. Jespersen, stud. med.	Lauritz Kielberg, Hillerød.
Johannes Krog, Sognepræst, Faaborg ved Varde.	H. Knudsen, stud. phil., Kjøbenhavn.	Peter Lorenzen, Hvidkilde pr. Svendborg.
C. Wesenberg-Lund, stud. mag.	Pauli Lerche, cand. polit.	H. Chr. Mortensen, Lærer ved Viborg Kathedralskole.
Th. Mortensen, stud. theol., Kjøbenhavn.	Conrad Møller, Kjøbenhavn.	F. L. Møller, stud. med. & chir., Kjøbenhavn.
C. F. P. Mortensen, cand. phil., Lærer.	P. E. Nielsen, Assistent ved Statsban., Hillerød.	J. O. Nielsen, Jærnbaneelev, Hillerød.
Hans Nørgaard, stud. theol.	S. W. Neergaard, stud. jur.	Carl D. Neergaard, Kjøbenhavn.
Carl P. Neergaard, stud. archæol.	N. D. Olsen, Trafikassistent ved Statsban., Hillerød.	Peter Olsen, Slagter, Hillerød.

XXXXIX

<p>Thorvald Petersen, Tobakspinder, Hillerød.</p>	<p>Johan Engelbrecht-Petersen, Seminarieelev, Jonstrup.</p>	
<p>Victor Petersen, Assistent ved Statsban., Kjøbenhavn.</p>	<p>Vilhelm Petersen, Tømrer, Hillerød.</p>	<p>P. Petersen, stud. theol.</p>
<p>Hermann Parsbech, cand. jur.</p>	<p>Emil Reehoff, Fredensborg.</p>	<p>August Raaschou, Kjøbenhavn.</p>
<p>Martin Rasmussen, cand. mag., Kjøbenhavn.</p>	<p>Grev Vilhelm Schulin, Expeditionssecretair i Indenrigsmin., Kjøbenhavn.</p>	
<p>Grev Adolph Sponneck, Postfuldmægtig, Slagelse</p>	<p>Chr. Steffensen, stud. theol.</p>	<p>C. Swendsen, Overretssagfører, Kjøbenhavn.</p>
<p>L. Swendsen, stud. jur.</p>	<p>F. W. L. Sponneck, Forstkandidat.</p>	<p>Ludvig Thrane, Maskinist.</p>
<p>Albert Thalbitzer, Secondliutenantslev, Helsingør.</p>	<p>Emil Tauson, Sognepræst, Ulsø pr. Næstved.</p>	<p>C. Torgius, Græsted.</p>
<p>A. Tuxen, Captain i Hæren, Helsingør.</p>	<p>A. W. Tuxen, Inspektør, Thureby.</p>	<p>I. S. Ulrich, Overretssagfører, Kjøbenhavn.</p>
<p>A. C. Wiwel, Manufakturhandler.</p>	<p>N. O. Wiwel, Bogbinder.</p>	<p>Chr. Voigt, Assistent ved Statsban.</p>
<p>I. H. Wessel, Architekt, Bygningsinspektør.</p>	<p>Rudolf Wedell-Wedellsborg, Kjøbenhavn.</p>	
	<p>R. Ørnstrup, Kjøbenhavn.</p>	

Efterat Adressen var oplæst og overrakt, besteg Rektor Kathedret og takkede for den Hengivenhed, der var lagt for Dagen paa saa mange og saa smukke Maader. Han dvælede dernæst ved nogle Sider af sin pædagogiske Virksomhed og betonedede blandt andet stærkt, hvorledes han altid havde søgt at vække Bevidsthed om Ansvar hos hver enkelt Discipel, Ansvarsfølelse for hver Handling og Ord overfor Kammeraterne. Man følte, at Rektor med Vilje henledte Tilhørernes Opmærksomhed paa det personlige Ansvar; og gavnligt vilde det ogsaa være, om det kunde prentes nudslættelig ind i enhvers Hjærte paa en Tid, hvor Førere og Ledere og Partier og Grupper spille en saa mægtig Rolle og kæmpe med saa skarpe Vaaben, at det ikke er den, der undfanger og leder, som alene bærer Ansvar, men enhver, som er med til at fylke, og ligeledes i mindre

L

Forhold, at enhver, der er med til at nære Uvilje eller Had mod en Kammerat, har sit fulde Ansvar, som han ikke kan kaste over paa den første, der dannede Kotteriet.

Sluttelig udtalte Rektor paa den smukkeste og inderligste Maade sine Ønsker for Skolens Fremtid.

Efter en Sang og et dundrende Løve for Rektor, opløstes Formiddagsforsamlingen.

II.

Om Aftenen holdtes den større, mere offentlige Fest, hvortil foruden tidligere og nuværende Elever en meget talrig Mængde af Byens og Omegnens Herrer og Damer havde givet Møde. Festlokalerne vare i Leidersdorffs Hotel. Den store Theatersal var prægtig dekoreret, Salen var fyldt af festligklædte Folk, Rektor med Familie havde Plads midt for Scenen. Musikken spillede en Ouverture, og Tæppet gik op for en dramatisk Dialog af Holger Drachmann, hvori de forskjeilige Maader skildres, hvorpaa en Pædagog kan lære Disciplene Homer, og som endte med at Eleverne stormede frem paa Scenen og satte en Lavrbærkrans paa Rektors Buste, der kom til Syne, da Bagtæppet gik op.

Efter nogle Musiknumre betraadte stud. med. Sven n Monrad Talerstolen og holdt Fest-Talen, der her gjængives i noget forkortet Skikkelse.

Mine Damer og Herrer!

Da man spurgte mig, om jeg ikke fandt det passende, at ved denne Aftenhøjtidelighed én af Rektor Bergs yngre Elever holdt Festtalen, gik jeg troskyldig og intet anende strax ind paa Planen; men da man saa beviste mig den for mig ganske vist meget smigrende Ære, at bede mig overtage dette Hverv, da svigtede Modet mig. Og hvorfor? — Intet skulde synes lettere for en Elev, der altid har sat sin Rektor højt, end at holde en Tale for ham. — Men tvært imod! Jeg følte strax, at Rektor Bergs Virksomhed havde været saa alsidig, at hans Betydning for den lærde Skoles Udvikling herbjemme og for Frederiksborg Skole i Særdeleshed havde været saa stor og omfattende, at jeg umulig vilde kunne magte Opgaven fyldestgjørende endog i en meget ringe Grad.

Jeg beder Dem derfor ved hvad jeg nu gjerne vilde

sige, at være overbærende, at lade Deres Kritik mildnes af det gamle Ord: „in magnis et voluisse sat est“.

Det er selvfølgelig det naturligste for mig at dvæle ved Rektor Bergs Forhold overfor os, hans Disciple; men jeg kan dog ikke undlade kortelig at pege paa Skolens hele Fremgang under hans Ledelse. Som Skoleinspektionen for et Par Aar siden skrev i sin Indberetning til Ministeriet, vil Spørgsmaalet om Skolens Nedlæggelse, der stod saa stærkt i Forgrunden for en Snes Aar siden, næppe nogensinde rejses paa ny. Og hvem skyldes vel det? Visselig ingen anden end Rektor Berg. Og det, skjönt man ingenlunde kan sige, at han har haft gunstige Tider at arbejde i. Sin Udnævnelse modtog han under Vaabenbrag, hvor Kunst og Videnskab forstumme; han begyndte sin Virksomhed paa en Tid, da alles Sind og Tanker vare sløvede af det haarde og sørgelige Nederlag, vi havde lidt; og endelig faldt det i hans Lod at skulle arbejde Skolen op i en Tid, hvor stadig flere og flere Røster hævede sig fjendtlig mod den lærde Skole, fordrede dens Nedlæggelse som en forældet Institution, der længst havde overlevet sig selv, i en Tid, da det klassiske Studium søgtes lagt for Had som et Studium, der ikke svarede til Nutidens praktiske Fordringer. Men Rektor Berg førte Skolens Skib sejrrig forbi alie Klipper og Skjær. Og ikke nok hermed. Idet han saa Berettigelsen af enkelte af Angrebene, søgte han straks at raade Bod paa Manglerne. Thi det skal siges her, at Rektor Berg aldrig har været den Mand, der har ladet Tiden gro sig over Hovedet; snarere har det været ham, der har taget Reformtankerne op og først ført dem ud i det praktiske Liv. Og saaledes se vi da „Enhedsskolen“ med sine tre Afdelinger under én Bestyrelse, hvorved den enkelte Discipel langt lettere kan tilbagelægge de forskjellige Stadier gennem Klasserne uden at udsættes for de mangeartede og tit modstridende Paavirkninger, som forskjellige Forberedelsesskoler nødvendigvis maatte bihinge ham. Paa mange Maader søgte Berg at gjøre Vejen til en fyldigere Undervisning let baade for Rigmandens og den fattiges Søn. Men han indsaa godt, at dette rummede en stor Fare for Samfundet, at Studenternes Antal snart vilde blive overvættet stort, at der vilde danne sig et literært Proletariat af Misfornøjede, som Staten umulig kunde

skaffe Embeder, unge Mennesker, som ved deres lange teoretiske Uddannelse vare blevne fuldstændig uskikkede til ethvert legemligt Arbejde. Og Rektor Bergs aldrig svigtende Blik for det praktiske sagde ham da, at man ved at indrette Værksteder i Forbindelse med Skolen mulig kunde lede flere af Disciplene ind paa praktisk Haandværk. At Handling fulgte hurtig paa Tanken derom vidner den nye Sløjdskolebygning derude med sin betegnende Inskription.

Men se vi nu paa Rektor Bergs Forhold over for os, hans Disciple, da møder der os en Række lyse og fornøjelige Billeder, som tilsammen danne den smukke Mindekrans, enhver af os har fra sin Skoletid.

Stræng, det var Rektor Berg. Ikke saaledes, at det var ham en Nydelse at revse, tværtimod! men som han sagde: *ferrea necessitas me cogit*. Stræng var han, men aldrig strængere mod Disciplene end mod sig selv. En utrolig Punktlighed og Præcighed samt en utrættelig Flid, det var det lysende Exempel, han selv afgav for sine Elever. Men lige saa stræng han kunde være, lige saa mild og overbærende var han ogsaa, naar det kun gjaldt Smaating, Smaaforseelser udsprungne af ungdommelig Kaadhed. Rektor Berg har aldrig glemt den Tid, da han selv var ung. Han kunde gaa ind paa mangan af Drengenes Spøg, naar den ikke overskred Disciplinens Grænser. Han satte en Ære i sit ungdommelige Sind og sine ungdommelige Kræfter. Og sikkert! naar man saa ham nede paa Legepladsen i Frikvarteret, eller man saa ham paa Skovturene, glædende sig over Drengenes Leg, da skulde man forsværge, at det ungdommelige og livsglade Ansigt tilhørte en Mand paa langt over 70 Aar. Men end mere slaaende var denne Modsetning, naar han sad paa Kathedret og docerede. Da lyste hans Ansigt af Glæde, da følte man, at han var i sit rette Element. Han gik med hele sin Sjæl op i Undervisningen; derfor var hans Timer saa livlige. Han kom hyppig farende ind i Klassen og sagde: „vi maa benytte den kostbare Tid; derfor kan De Hr. X., medens jeg faar slaaet min Bog op, sige mig, hvad hedder den og den Tid af det og det Verbum paa Græsk.“ Vedkommende vidste det selvfølgelig altid (!), men blev i Reglen saa perplex over denne Fart, at Resultatet blev en Anmodning fra Rektor til Duxen

om at give ham „en Slange, der bider sig selv i Halen“, eller „femte Hjul til en Vogn“, eller „Symbolet paa Evigheden“, eller hvad for en smuk Benævnelse Rektoren i Øjeblikket fandt paa. Naar vi saa tog fat paa Lektien, gik alt med Liv og Lystighed. Han trættedes aldrig, skjønt vi ofte gjorde ham Hovedet kruset, og han holdt os stadig i Aande.

Han havde ikke den Opfattelse, at en Lærers Opgave blot var at proppe Elever med de forskjellige Examens-penser; nej, det gjaldt at benytte de mange vækkende Momenter, der laa i selve Faget, til at bibringe de unge højere ideelle og sædelige Forestillinger. Det gjaldt ikke blot at arbejde for den unge, men ogsaa med ham, at sætte sig ind i hver enkelt Discipels Tankegang. Derfor blev for ham den ellers tilsyneladende ensformige Undervisning netop rig paa Variationer, fordi hvert Aar bragte ham ny Kræfter at arbejde med. For ham var vi ikke Numre, vi vare selvstændig tænkende Væsener. At det var æggende for en Dreng, det kan enhver let sætte sig ind i. Og det er end videre betegnende for Rektor Berg, forekommer det mig, at han altid søgte at tiltale Drengenes Selv. Naar han f. Ex. tilfældigvis saa en tysk Oversættelse af et eller andet klassisk Værk — de blaa Snydebøger kaldte vi dem — da fo'r han ikke løs med heftige Bebrejdelser eller lod male Bunker af Anmærkninger. Nej, da søgte han at gjøre os indlysende, at det var Selvarbejdet, det kom an paa. Den Indsigt og Kundskab man erhvervede sig ved at slaa op i en Oversættelse, hvor alle Vanskelighederne vare pillede fra hinanden, det var en død og tom Kundskab, det var ikke Disciplens egentlige Ejendom. Det var Selvarbejdet, der var det vigtigste, og Selvarbejdet avlede Selvtillid. Og som praktisk Pædagog vidste Berg, at Læselysten voxer med Selvtilliden.

Medens han idelig og idelig æggede os til Arbejde, blev hans Undervisning ogsaa fængslende gennem hans Kjærlighed til og Forstaaelse af den græske og romerske Literatur. Mange vil maaske tro, at Berg, den lærde Sproggranser, kun benyttede Tiden til smaaligt grammatisk Pindehuggeri! Tværtimod! Som han skrev i Skoleprogrammet for 1885: „den grammatiske Videnskab bør beskæres og gjøres fra Herre til Tjener“, saa klagede han tit over, at han ifølge Examensfordringerne var nødt

til at spørge os om den eller den grammatiske Finesse, nødt til at fordrø, at vi skulde have alle disse utallige Spijsfindigheder paa rede Haand, smaaligt Bogstavvæsen, som han selv for en stor Del ansaa som Skaller uden Kærne. For ham var Studiet af Classikerne som humaniora, det gjaldt; for ham var Kjendskabet til den græske og romerske Oldtid en afgjørende Faktor i Menneskeudviklingen.

Hvis man med Digteren vilde have sagt, da man gik ud af Skolen, „Farvel du Skole, hvor jeg altid sov“, saa vilde man have gjort sig skyldig i en grov Usandhed. Thi hvor er den Elev, som ikke hele Rektor Bergs Time var aarvaagen og fulgte med?

Højtærede Forsamling! Jeg har efter ringe Evne søgt at paapege Rektor Bergs store Betydning for Frederiksborg Skole, at fremdrage, hvad der forekom mig, var det store ved hans Forhold overfor os, og jeg har søgt at give Dem et Begreb om hans vækkende og fængslende Undervisning. Der staar da kun tilbage for mig at bede ham modtage vor, hans forhenværende og nuværende Disciples Tak. Der er mangen én af dem, som kunde have motiveret denne Tak langt bedre end jeg, men det ved jeg, at faa er de, der have haft bedre Vilje dertil end jeg, og som jeg bad Dem huske paa i Begyndelsen: in magnis et voluisse sat est.

Rungende Hurraraab besvarede Leveraabet.

Tæppet gik atter op, denne Gang for en udvalgt Skare af Skolens Sangere, der under Hr. Adjunct Brickas udmærkede Ledelse afsang nedenstaaende Kantate, hvortil Hr. Joseph Glæser havde skrevet en saa overordenlig smuk Melodi, at det med Rette blev udtalt i et af Dagbladenes Referater, at det kun var Synd, at ikke en endnu større Kreds fik nyde Glæde deraf. Melodierne fulgte Texten og fremhævede dens Stemninger, som om Digter og Komponist havde været een Person.

Der toner den lifligste Fuglesang
fra Tuen i Løn.

Nu spirer det trindt over Mark og Vang;
se, Sæden staar grøn.

Det spirer, thi Bonden han saade;
det spirer, thi Himlen gav Naade.

Der toner den lifligste Fuglesang
 fra Tuen i Løn.
 Nu spirer det trindt over Mark og Vang;
 se, Sæden staar grøn.
 Men Ukrudt og Tidsler fik raade,
 hvis Bonden ej pløjed og saaede.

Ved Skabningens Vugge en Guddomsrøst
 fra Himmelen bød:
 I Ansigts Sved skal i Kamp og Brøst
 du æde dit Brød.
 Thi Held hver, som pløjed og saaede,
 og Held hver, som Himlen gav Naade.

Med Ros skal ej ruttet, dog mindre med Dom,
 det stolteste Værk har man kivedes om.
 Ja kjendte vi Maalet, det prøvedes ved,
 og kjendte vi Ævnen, det øvedes med!
 Den Tak, vi Dig bringe, ej vejes med Vægt,
 det er Hjerternes Trang,
 en Hilsen fra gamle i graanet Slægt,
 fra Barnesind i Din Varetægt,
 det er Hjerternes Sang.

Vi kunde vel pege paa meget og stort,
 paa Flid og paa Ævner og skjønt, Du har gjort;
 vi saa vel, Du nytted Din Foraarsid,
 vi saa vel ved Sommer Din travle Id.
 Den Tak, vi Dig bringe, ej vejes med Vægt,
 det er Hjerternes Trang,
 en Hilsen fra gamle i graanet Slægt,
 fra Barnesind i Din Varetægt,
 det er Hjerternes Sang.

Nu lider Dagen, Du nytted vel,
 det er Hvilens Stund.
 Du drømme den dejligste Sommerkvæld
 til Nattens Blund!
 Og Han, som alting kan raade,
 Han svigte Dig ej med sin Naade!

E. Alexander Svedstrup.

Efter Kantaten præsenteredes Skolens dygtige Gymnastikere. De hvide smaa og større Sømænds forskellige Evolutioner lededes med vanlig Dygtighed af Hr. Gymnastiklærer From, og som altid, naar Skolens Gymnastikere vise sig, var Publikum henrykt.

Derefter dansede de en Skjolddans som bragte Folks Begejstring til Kogepunkt, og den Accuratesse og

Appel og Elegance, der her blev lagt for Dagen, var i Virkeligheden forbavsende.

Orkestret, under Ledelse af Musikdirektør Christiansen, udførte derpaa en i Dagens Anledning af Hr. Victor Petersen, ogsaa en af B.s Disciple, komponeret „Rektor Bergs Jubilæumsmarsch“.

Efter nogen Tids Forløb begyndte et Bal, der varede saalænge, at de unge nogenlunde kunde blive tilfreds-stillede i den Retning.

Alt i alt en smuk Festdag, som forhaabenlig har glædet Rektor og vist ham det Sindelag, Deltagerne ønskede at vise ham.

Alle, der i Sang og Tale og ved dramatiske Evner bidroge til Festens Fylde, vare Rektorens Disciple, men talrige vare de Vidnesbyrd, Rektoren ogsaa fra andre Kanter modtog som Beviser paa Anerkjendelse og Sympathi. At Hillerød havde stukket Fanerne ud, er en Selvfølge, men ogsaa Himlen var festlig og lagde Solskin og Glans over Byen og den prægtige Omegn; ret som om den ønskede, at Billedet fra den lille By ved denne Lejlighed endnu engang skulde præge sig dybt i Rektorens Hjærte. Ogsaa meget er ogsaa sikkert, at har Rektor Berg haft mange mørke Timer i Hillerød, har han ogsaa haft mange lyse, og naar han drager bort, vil han tage mange skønne Minder med sig.

I Hillerød har han rejst sig et Monument, der vil knytte hans Navn fast til Stedet for lange Tider.

En af Skolens fhv. Disciple.

Joseph Glæsers

Musik til Sangene.

Alla marcia.

Joseph Glæser

Tenori. *f*

Op mod Aan_dens Ver_den sti_ger al vor

Basso. *f*

p

Længsel, did_hen hi_ger al vor At_traa, al vor

p

mf

Trang. Vi_den tør_ste vi kun ef_ter, sø_ge Lærdom, sø_ge

mf

rit. un poco

Kræf_ter til at vir_ke selv en Gang.

rit. un poco

Allegretto.

Joseph Glæser.

Tenori.

mf

Der to_ner den lif_lig_ste Fuglesang fra Tu -
 Der to_ner den lif_lig_ste Fuglesang fra Tu -
 Ved Skabningens Vugge en Guddomsrøst fra Him -

Bas. I. fra Tu_en i Løn fra
 fra Tu_en i Løn fra
 fra Himmelen hød, fra

Bassi.

mf

Bas. II. fra Tu - en fra
 fra Tu - en fra
 fra Him - len fra

mf

en i Løn. Nu spi_rer det trindt o_ver Mark og Vang, se,
 en i Løn. Nu spi_rer det trindt o_ver Mark og Vang, se,
 me - len hød: I An - sigt Sved skal i Kamp og Brøst du
 Tu - en i Løn
 Tu - en i Løn
 Him - me - len hød:

mf

Tu_en i Løn.
 Tu_en i Løn.
 Himme - len hød:

mf

Sæ - den staar grøn. Det spi_rer, thi Bon_den han
 Sæ - den staar grøn. Men U - krudt og Tid_sler fik
 æ - de dit Brød. Thi Held hver, som pløj_ed og

mf

saæ - de, det spi_rer, thi Him - len gav Naa - de.
 raa - de, hvis Bon_den ej pløi - ed og saæ - de.
 saæ - de, og Held hver, som Him - len gav Naa - de.

Andante.

Solo
og
Chor.

dol.

Med Ros skal ej rut_tes, dog min_dre med Dø, det
Vi kun_de vel pe_ge paa me_get øg stort, paa

dol.

stol_te_ste Værk har man ki_ve_des om. Ja kjend_te vi Maalet, det
Flid og paa Æv_ner og skjønt, Du hargjørt; vi saa vel, Du nytted Din

Solo.

prø_ve_des ved, og kjend_te vi Ævnen, det ø_ve_des med!
For_aars_tid, vi saa vel ved Sommer din trav_le Id. Den

Tenori.

Bassi.

Piano.

Tak, vi Dig bringe, ej veies med Vægt det er Hjer-ter-nes Trang, en

mf Det er Hjer-ter-nes Trang.

Hil-sen fra Gamle i graa-net Slægt, fra Bar-ne-sind i Din

legato

Tacet.

Va-re-tægt, det er Hjer-ter-nes Sang.

poco f

Det er Hjer-ter-nes Sang.

poco f

Tacet.

Andante tempo.

Tenori.

Nu li - der Da - gen, Du - nyt - ted den vel!

Bassi.

Det er Hvi - lens Stund, det er Hvi - lens Stund. Du

drøm - me den dej - lig - ste Sommer - kvæld til Nat - tens Blund, til

Nat - tens Blund! Og han, som al - ting kan raa - de, han

svig - te Dig ej med sin Naa - de, han svig - te Dig ej med sin Naa - de!

III

En Hundredeaars Mindefest.

En Hundredaars Mindefest.

Dra Bestyreren af Slagelse Realskole, Hr. Rektor Fr. C. B. Dahl, modtog jeg under 24de Oktober 1888 Anmodning om paa Frederiksborg Skoles Vegne at modtage et lithographisk Billede af hans Fader, ledsaget af et af hans Brøder Pastor F. P. J. Dahl forfattet lille Mindeskraft i Anledning af, at 100 Aar i 1888 vare forløbne, siden Overlærer ved Frederiksborg lærde Skole Frederik Peter Jacob Dahl fødtes. Jeg modtog med Taknemmelighed denne Votivgave til den Skole, til hvis Gjerning denne Mand i mange Aar (fra 1818—1840) ofrede sine bedste Kræfter, og i en Forsamling af en Del af Disciplene og Lærerne overrakte Rektor Dahl til denne Skoles Rektor saavel Billedet som hans Broders Mindeskraft.

Efter Afsyngelsen af Grundtvigs „Modersmaalet“ holdt Hr. Dahl følgende Mindetale over sin Fader:

„Som gammel Elev af denne Skole har jeg udbedt mig Tilladelse af dens højt agtede kjære Rektor til her at fremføre et Par Ord til Fornylse af Mindet om en Mand, der i en lang Aarrække var knyttet med de skjønneste Baand til Frederiksborg lærde Skole: Mindet om min for 100 Aar siden fødte Fader, Frederik Peter Jacob Dahl.

Den 5te August 1788 fødtes min Fader i Slangerup, hvor hans Fader var Præst. Fra 1800 til 1804 var han Elev af denne Skole, hos hvis Rektor Bendt Bendtsen han boede. Hvilket Omfang den 16aarige Students Skoleforberedelse havde, kan blandt Andet ses deraf, at han ved Dimissionen kunde nævne den hele Iliade, Æneide og Henriade som Dele af sit Examens-Pensum. Examen artium, den saakaldte anden Examen og den theologiske Embedsexamen bestod han alle med Udmær-

kølse. Af to af sine Velyndere og Venner, Normændene Niels Treschow og Georg Sverdrup, der havde været Professorer ved Kjøbenhavns Universitet og efter det norske Universitets Oprettelse vare blevene ansatte ved dette, fik han, da Treschow blev Statsraad, Tilbud om dennes derved ledigblevne Lærerplads i Philosophi ved Christianias Universitet og modtog dette Tilbud, men var kun fra 1815 til 1817 i denne Virksomhed, da alvorlige Brystlidelser, som Lægerne tilskreve Klimatforandringen, nødte ham til at opgive den og vende hjem. 1818 ansattes han som Overlærer her ved Skolen og virkede i denne til 1840, da han paa Grund af Øjensvaghed tog sin Afsked og flyttede til Kjøbensavn, hvor en omhyggelig Lægebehandling dog efterhaanden fremkaldte en saadan Bedring, at han, med enkelte kortere eller længere Afbrydelser, kunde gjenoptage sin literære Virksomhed lige til sin Død 16de Januar 1864.

Dette er i Korthed Stadierne paa hans ydre Livsvej. — Skulde jeg for de her Tilstedeværende, hvem hans Livsgjerning i denne Skole ligger for fjernt i Tid og Rum til at de nærmere kunne kjende den, forsøge at give et Indblik i den Aand, der raadede i den, da vilde jeg sige, at Hjærtets Varme, Tankens Styrke og en omfattende Kundskabsfylde vare de faste Bærere af denne Gjerning. De, der have nydt Godt af hans Vejledning og hans Personligheds Indflydelse -- jeg glæder mig ved paa dette Sted endnu at see Vidner, der kunne stadfæste mine Ords Sandhed —, ville mindes, at hans hele Læremaade i de mange Fag, han overtog, hans Undervisning i Modersmaalet, hans Retskrivningslære, hans grammatiske og saglige Tydning af Classikerne bare højst befrugtende Mærker af hans filosofiske Docentvirksomhed, hvorved han paa mange Maader lettete sine Disciple den tit saa bratte Overgang fra Skolen til Universitetet, idet han ved Analogier og Exempler, hentede fra de forskjelligste Videnskaber og fra Kunstens Verden, aabnede sine Lærlinger langt videre Udsigter paa Aandens Omraader, end det tør siges at være Lærskolens Regel. — Og de, der have hørt hans varme Opmuntring og Anerkjendelse af Disciplens gode Villie, og hans indtrængende, paa een Gang milde og strænge Advarsel eller Irettesættelse, de ville mindes, hvorledes i det første Tilfælde Glædens, i det sidste Bekymringens Taare i hans Øje gav hans Ord

dobbelt Vægt. Og de ville mindes, at hvor højt han end satte Skolens Opgave, satte han dog Livets højere. I Toner og Sange kunde han udøse sit Hjærte for Gud og Mennesker; men det var en Ejendommelighed for dette rige Følelsesliv, at han ikke altid turde stole paa Herredømmet over sin Bevægelse, naar han, særlig i et længere Foredrag, vilde give sine Følelser et Udtryk. Paa det Spørgsmaal, hvorfor han aldrig havde søgt Præstegjerning, svarede han mig engang: „fordi jeg allerede ved at bede et Fadervor højt i den Grad kan blive overvældet af min Følelse, at jeg ikke vilde kunne bede Bønnen til Ende.“

Det gamle Ord, at man for i Aand og Sandhed at være et Guds Barn kun behøver disse Tre: først Ydmyghed, saa Ydmyghed og sidst Ydmyghed, fandt sin skjønneste Stadfæstelse i hans Liv. Og som han overfor Gud var den Ydmyge, saaledes var der i hans Villighed til at underkjende sit eget og til at anerkjende Andres Værd et Træk, der selv i hin Tid, i hvilken Selvophøjelsens Sygdom endnu ikke var bleven epidemisk, hørte til de meget sjældne Undtagelser. Men hvor det gjaldt at værge Andre mod Uret, der mødte han som en uforfærdet Kampens Mand, rustet med Indignationens og Ironiens stærke Vaaben og med de rige Midler, som hans store Lærdom stillede til hans Tjeneste. Lige saa kraftigt han i saadanne Tilfælde med Mund eller Pen kunde værge Retten, lige saa redbon var han til at tilgive, og lige saa kjærlig var han til at række de Lidende, de Fattige og Forladte sin hjælpende Haand.

Vel veed jeg, at ikke blot Barnemindet, men at den menneskelige Ihukommelse overhovedet er kort, og at der kun er Een, ud af hvis Tanker det Mindste som det Største aldrig falder; men det er dog vel ikke en forfængelig Trang at forsøge paa at opfriske og forlænge et dyrebart Minde lidt, og det er det, som hin Mands Børn udbede sig Tilladelse til, idet jeg herved overrækker den Skole, han elskede saa højt, et Billede af ham, med Bøn om, at det maa faa sin Plads under Billedet af hans Lærer og Ven Bendt Bendtsen og idet jeg ledsager dette Billede med et lille Mindeskraft, i hvilket min Broder Pastor Frederik Peter Jacob Dahl — hans Navne — fyldigere og bedre har tolket, hvad mine Ord kun have kunnet antyde.

LXIV

Og saa nedbeder jeg i Pagt med min henfarne Faders Aand Guds Velsignelse over denne Skole!“

Efter at jeg havde udtalt Skolens Tak for den smukke Gave og særlig dvælet ved afdøde Overlærer Dahls store Fortjenester af det danske Sprog, sluttedes Højtideligheden med Afsyngelsen af Grundtvigs: „Ud-rundne er de gamle Dage“.

Efter Rektor Dahls Ønske er Billedet af hans afdøde Fader ophængt i Skolen under Billedet af Professor Bendt Bendtsen, der som Rektor ved Frederiksborg lærde Skole i 1804 dimitterede Overlærer Dahl til Universitetet, og under hvem denne i 12 Aar virkede som Lærer ved Frederiksborg Skole.

Mindeskriptet er blevet indlemmet i Skolens Bibliothek.

